

Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ*

HELMUT KURY

Καθηγητής Ψυχολογίας και Εγκληματολογίας, Albert-Ludwigs-Universität, και Υπεύθυνος Έρευνας, Max-Planck-Institut, Freiburg i. Br.

Μετά από μια ιστορική σύνοψη της εξέλιξης της εγκληματολογίας στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, παρουσιάζεται η εδραίωσή της στην ΟΔΓ. Έμφαση δίνεται στο επίπεδο εκπαίδευσης στα πανεπιστήμια, την ίδρυση ερευνητικών ινστιτούτων, την ενίσχυση της έρευνας και τις εγκληματολογικές εταιρίες, καθώς και στις εγκληματολογικές εκδόσεις και τις επιστημονικές συναυτησεις. Ακολούθως παρουσιάζονται ερευνητικά ζητήματα που μετέβαλαν την εγκληματολογική έρευνα (παρελθούσα και τρέχουσα) στην ΟΔΓ. Τέλος δίνονται οι μελλοντικές προοπτικές για σημαντικά ζητήματα και προβλήματα εγκληματολογικής έρευνας. Τα ακόλουθα θέματα τυγχάνουν ιδιαίτερης προσοχής: ο εγκλεισμός, σε σχέση με τη μεταχείριση, τα εξωιδρυματικά μέτρα, και ιδιαίτερα η αναστολή υπό δοκιμασία (probation), η έρευνα της προσωπικότητας και η παραβατικότητα, οι καθ' έξη εγκληματίες, η επιβολή των ποινών, η έρευνα της πρόγνωσης, εγκλήματα βίας και εγκληματικότητα σχετιζόμενη με ναρκωτικά, το έγκλημα λευκού κολάρου και εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος, εγκλήματα που διαπράττονται από εθνικές μειονότητες, έρευνα πάνω στη γένεση των κανόνων, η πρόληψη του εγκλήματος, έρευνες κοόρτης, μελέτες σχετικές με τη μόνιμη επίβλεψη των εγκλημάτων, η θυματολογία, η εξέλιξη των εγκληματολογικών θεωριών και η μεθοδολογία της εγκληματολογικής έρευνας. Η θυματολογία θα αποτελέσει αναμφίβολα ένα ιδιαίτερο θέμα στη μελλοντική εγκληματολογική έρευνα στην ΟΔΓ. Ως γενικό συμπέρασμα μπορεί να λεχθεί ότι η εγκληματολογία για την ΟΔΓ έχει ένα πολύ υψηλό επίπεδο και είναι σε θέση να συναγωνισθεί την έρευνα σε άλλες χώρες, ιδιαίτερα εκείνη των Ηνωμένων Πολιτειών.

1. Εισαγωγή

Η εγκληματολογική έρευνα παρουσίασε συνολικά τα τελευταία χρόνια στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας μια σημαντική ανάπτυξη. Αυτό ισχύει τόσο για την εδραίωση του κλάδου όσο και για την ευρύτητα των ερευνητικών θεμάτων, τη μεθοδική ποιότητα των ερευνών που έχουν διεξαχθεί και τη διδασκαλία. Η γερμανική εγκληματολογική έρευνα μπορεί ήδη να ανατρέχει σε μια πληθώρα έγκυρων

---

* Μετάφραση: Ανθοζωή Χαΐδου

απο μεθοδολογική άποψη ερευνών σε σχετικά, διεθνώς συζητούμενα θέματα. Το μεθοδολογικό επίπεδο των εμπειρικών ερευνών και η αντίστοιχη συζήτηση μπορούν να συγκριθούν με τα διεθνή πρότυπα, και ιδιαίτερα με την αμερικανική Εγκληματολογία των Ηνωμένων Πολιτειών, αν λάβουμε υπ' όψη τις σημαντικές επιρροές, τουλάχιστον εκείνες που αφορούν τη μελέτη των κοινωνικών επιστημών (βλ. Kaiser, Kury, Albrecht 1988a). Στη συνέχεια θα επιχειρηθεί μια επιγραμματική ανασκόπηση για την εγκαθίδρυση και τη σημερινή κατάσταση της εγκληματολογίας στην ΟΔΓ, κατά την οποία θα συζητηθούν παρεπιπτόντως πολλές επί μέρους απόψεις.

2. Ιστορική εξέλιξη

Κατά το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα διαμορφώθηκε στην Ευρώπη ένα αυτοτελές επιστημονικό πεδίο, της εγκληματολογίας. Με το βιβλίο «Criminologia» του ιταλού εισαγγελέα Garofalo (1884) τεκμηριώθηκε η αυτοτέλεια ενός επιστημονικού κλάδου, που καθιερώθηκε πλέον με το πέραςμα του χρόνου ως Εγκληματολογία (Kaiser 1985a, σελ. 18). Ο Lombroso (1887), ένας από τους πρώτους κλασικούς εγκληματολόγους, άρχισε να διεξάγει εμπειρικές έρευνες σε μια χρονική περίοδο όπου άρχιζαν οι εμπειρικές εργασίες και σε άλλους επιστημονικούς κλάδους και ιδιαίτερα στις κοινωνικές επιστήμες, όπως για παράδειγμα στην ψυχολογία.

Η (εμπειρική) εγκληματολογία είναι επομένως μόλις 100 χρονών. Αυτό αφορά όμως και τις άλλες κοινωνικές επιστήμες που είναι εμπειρικές. Στην ΟΔΓ κατά τη δεκαετία του '20 και του '30 κυριαρχούσαν ιδιαίτερα οι έρευνες σε διδύμους αδελφούς (βλ. λ.χ. Lange 1929, Stumpf 1935). Με τη σύγκριση της εξελικτικής πορείας και ιδιαίτερα της έννομης συμπεριφοράς των — μονοζυγωτικών κυρίως — διδύμων, επιχειρήθηκε να δοθεί απάντηση στο ζήτημα, κατά πόσο η εγκληματική συμπεριφορά καθορίζεται από τις βιολογικές καταβολές, κατά πόσο δηλαδή είναι έμφυτη.

Ενώ στις ΗΠΑ η εγκληματολογική έρευνα και η εξέλιξη του κλάδου διαμορφώθηκαν από τις ανθούσες κοινωνικές επιστήμες, και ιδιαίτερα από την κοινωνιολογία, στην ηπειρωτική Ευρώπη κυριάρχησε περισσότερο μια «στατική και απηρχαιωμένη σκέψη» (Kaiser 1985a, σελ. 21). Η ανάπτυξη της εγκληματολογίας επηρεάστηκε στη συνέχεια από τη Νομική και την Ψυχιατρική, μια κατάσταση που άλλαξε με αργό ρυθμό μόλις τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα όσον αφορά την επίδραση της Ψυχιατρικής. Η σημερινή κατάσταση της εγκληματολογίας στην ΟΔΓ και η θεσμική της θεμελίωση φαίνεται απο το πλαίσιο της ιστορικής εξέλιξης του κλάδου (Hering 1966). Μόνο έτσι γίνεται κατανοητό, γιατί οι εμπειρικές κοινωνικές επιστήμες εξακολουθούν ακό-

μα να είναι «βοηθητικές επιστήμες» της εγκληματολογίας, παρά το ότι αυτή θεωρείται εμπειρική επιστήμη, και ακριβώς οι νομικοί με κανένα τρόπο δεν έχουν εμπειρική κατάρτιση στα πλαίσια των κοινωνικών επιστημών.

3. Εδραίωση του κλάδου στο δεύτερο ήμισυ αυτού του αιώνα

Σύμφωνα με τον Kaiser (1988a, σελ. 110) η εξέλιξη της εγκληματολογίας στην ΟΔΓ μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο μπορεί να χωριστεί σε δύο στάδια. Η πρώτη ώθηση συνέβη τη δεκαετία του '50 και αναφορικά με την εμπειρική έρευνα καρποφόρησε κυρίως μέσα από (νομικές) διδακτορικές διατριβές. Την εποχή αυτή συμπίπτει και η πρώτη επίδραση της αγγλοαμερικανικής κοινωνιολογικής εγκληματολογίας. Αντικείμενο των ερευνών υπήρξαν αρχικά μελέτες κυρίως για την εγκληματικότητα των ανηλίκων, αργότερα καθιερώνεται μια νέα φάση της έρευνας πρόγνωσης. Λόγω της ισχυρά αυξανόμενης οδικής κυκλοφορίας απέκτησαν ορισμένη σημασία και εγκληματολογικές έρευνες σχετικές με τα τροχαία. Περαιτέρω συναντά κανείς τα χρόνια αυτά και τις πρώτες ερευνητικές προσεγγίσεις σε θέματα επιχειρησιακής και οικονομικής εγκληματικότητας. Τέλος αναπτύσσονται ζητήματα της ικανότητας για καταλογοισμό και της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης (βλ. και Württenberger 1964/65).

Ειδικές έδρες εγκληματολογίας, που ήσαν πολύ σημαντικές για την εγκαθίδρυση της εγκληματολογίας, δημιουργήθηκαν μόλις τέλος της δεκαετίας του '50, αρχές της δεκαετίας του '60.

Η πρώτη καθαρά εγκληματολογική έδρα ιδρύθηκε το 1959, δηλαδή μόλις πριν από 30 χρόνια, στη Χαϊδελβέργη. Το 1962 ιδρύθηκε το πρώτο εγκληματολογικό ινστιτούτο ως αποκλειστικά εμπειρικό κέντρο ερευνών στο Tübingen. Οι κάτοχοι αυτών των δύο πρώτων εγκληματολογικών εδρών ήταν ταυτόχρονα ψυχίατροι και νομικοί (Görpinger 1980, σελ. 34). Το γεγονός αυτό επηρέαζε φυσικά σοβαρά το περιεχόμενο των τότε διεξαγόμενων ερευνών.

Η εδραίωση του κλάδου προχώρησε σχετικά γρήγορα από το τέλος της δεκαετίας του '60. Η εξέλιξη αυτή ενισχύθηκε από το ότι χρονικά έλειπε μια επεκτατική φάση πανεπιστημιακών θέσεων σχεδιασμού, ιδιαίτερα στις κοινωνικές επιστήμες.

«Ενώ προπολεμικά ιδρύθηκαν τρία και κατά τη διάρκεια του πολέμου ένα ερευνητικό κέντρο, από τη δεκαετία του '50 ιδρύονται κάθε νέα δεκαετία τρία πρίπου νέα ερευνητικά κέντρα, από το 1970 δε και εκτός πανεπιστημίου» (Kaiser 1988a, σελ. 111). Η εξέλιξη της εμπειρικής - εγκληματολογικής έρευνας προχώρησε πάρα πολύ από τη δεκαετία του '60 λόγω της εδραίωσης αυτής του κλάδου. Μόλις τότε άρχισε η σκέψη για σχεδιασμό και διεξαγωγή μεγαλύτερων εμπειρι-

κών ερευνών από μια ομάδα και όχι από μεμονωμένους ερευνητές (κυρίως υποψήφιους διδάκτορες). Σύμφωνα με τον Kaiser (1988a, σελ. 112) για το 1987 υπολογίζονται γύρω στους 70 οι επιστήμονες ακαδημαϊκού επιπέδου που εργάζονται αποκλειστικά στο χώρο της εγκληματολογίας. Ο ίδιος υπολογίζει τις συνολικές δαπάνες, στις οποίες τα χρήματα για το προσωπικό αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος, σε 6 περίπου εκατομμύρια μάρκα το χρόνο για όλη τη χώρα. Σωστά τονίζει ότι, συγκριτικά με άλλες ερευνητικές δραστηριότητες, όπως για την υγεία, τον εξανθρωπισμό της εργασιακής ζωής ή το περιβάλλον και την πολεοδομία, ο επιστημονικός προϋπολογισμός για την εγκληματολογία «είναι εξαιρετικά ελάχιστος» (1988 σελ. 113). Γι' αυτό δεν εκπλήσσει και το ότι, όπως και παλαιότερα, το μεγαλύτερο μέρος της εμπειρικής εγκληματολογικής έρευνας γίνεται στα πλαίσια διδακτορικών διατριβών. Τα ερευνητικά εγκληματολογικά κέντρα στο εξωτερικό, ως συγκρίσιμοι θεσμοί, είναι σημαντικά μεγαλύτερα. Για παράδειγμα να αναφερθούμε στο «Ερευνητικό τμήμα του υπουργείου εσωτερικών» (Home Office Research Unit) της Μ. Βρετανίας ή το «Κέντρο έρευνας και τεκμηρίωσης» (Research and Documentation Center) στις Κάτω Χώρες (βλ. επίσης για τις Σκανδιναβικές χώρες και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής· βλ. σχετικά με την εδραίωση της εγκληματολογίας και Kürzinger 1974, Würtenberger 1977, Beste 1983· σχετικά με τη διεθνή εξέλιξη United Nations Social Defense Research Institute 1986).

Ακολούθως θα παρουσιαστεί επιγραμματικά η εγκαθίδρυση της γερμανικής εγκληματολογίας από άποψη διδασκαλίας και έρευνας.

3.1. Σπουδές κατ' επιλογή. Με τη νέα σύνταξη του γερμανικού δικαστικού νόμου το 1971 και την ανακατάταξη της διδακτικής και εξεταστέας ύλης στους κανονισμούς των ομοσπονδιών για την εκπαίδευση και τις εξετάσεις των νομικών, δημιουργήθηκε σε όλα τα ομοσπονδιακά κράτη κατά το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας του '70, στα πλαίσια της παραδοσιακής διβάθμιας εκπαίδευσης των νομικών, η εισαγωγή 7—12 ομάδων επιλογής μαθημάτων, και μεταξύ άλλων «η εγκληματολογία, το ποινικό δίκαιο ανηλίκων και η σωφρονιστική» (βλ. Heinz 1986a, σελ. 330 επ.). Παράλληλα με την παραδοσιακή διβάθμια εκπαίδευση των νομικών στα πανεπιστήμια, εισήχθη, περιορισμένη καταρχή χρονικά μέχρι το 1981, και αργότερα μέχρι το 1984, η λεγόμενη μονοβάθμια εκπαίδευση, με την οποία επιχειρήθηκε, να ενσωματωθούν οι κοινωνικές επιστήμες, και ιδιαίτερα η κοινωνιολογία, τουλάχιστον εν μέρει στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, μια προσπάθεια, που κατά βάση μέτρια επέτυχε το στόχο της, πράγμα που τελικά συνέβαλε στο να μην παραταθεί το εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα. Ασφαλώς εδώ σημαντικό ρόλο έπαιξε το εν τω μεταξύ αλλαγμένο πολιτικό κλί-

μα στην ΟΔΓ. Όσον αφορά την ομάδα επιλογής μαθημάτων, ευτυχώς δεν θεοπίστηκε η κατάργησή τους στα πλαίσια της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης για τους νομικούς. Εξακολούθησε να παραμένει η ομάδα επιλογής μαθημάτων «εγκληματολογία, ποινικό δίκαιο ανηλίκων, σωφρονιστική»· εξ άλλου «δεν πρέπει να παραγνωριστεί ότι σε μερικά ομοσπονδιακά κρατίδια η εγκληματολογία έχει περιοριστεί στην ομάδα μαθημάτων επιλογής» (Heinz 1986α, σελ. 351). Στα πλαίσια εξ άλλου της νομικής εκπαίδευσης έχουν παγιωθεί οι σπουδές κατ' επιλογή και έχουν γίνει πλέον κανόνας.

3.2. Πορεία των εγκληματολογικών σπουδών. Ένα σημαντικό βήμα σχετικά με την εγκαθίδρυση της εγκληματολογίας στην ΟΔΓ έγινε με την εισαγωγή του εγκληματολογικού κλάδου σπουδών μετά από μακρόχρονες προπαρασκευαστικές εργασίες το 1984 στο Πανεπιστήμιο του Αμβούργου. Στο χρονικό αυτό σημείο άρχισε εκεί ένας κάθε φορά διετής κύκλος σπουδών στην εγκληματολογία για απόφοιτους διάφορων επιστημών, όπως Νομικής, Ψυχολογίας, Κοινωνιολογίας, Παιδαγωγικών (σε μεταπτυχιακό επίπεδο) και για εκπρόσωπους της πρακτικής, στο πεδίο της καταπολέμησης της εγκληματικότητας (όπως για στελέχη των δικωτικών αρχών).

«Και οι δύο κύκλοι σπουδών — τόσο η κατάστρωση όσο και ο κύκλος επαφών — αποτελούν έναν εξαιρετο νεωτερισμό στο πανεπιστημιακό σύστημα» (Sack 1986, σελ. 6). Ο κύκλος σπουδών του Αμβούργου ίσχυσε κατάρχη ως χρονικά περιορισμένο πειραματικό πρότυπο, σταθεροποιήθηκε όμως σημαντικά στο διάστημα που μεσολάβησε. Ο διευθυντής του κύκλου εκπαίδευσης είναι κοινωνιολόγος εγκληματολόγος. Ο διεπιστημονικός χαρακτήρας θεωρείται ως σταθερό χαρακτηριστικό της δομής της εκπαιδευτικής πορείας (βλ. Sack 1986, σελ. 11). Το 1986 διεξήχθη στα πλαίσια του προγράμματος σπουδών ένα διεθνές συνέδριο για την εγκληματολογική εκπαίδευση (βλ. Löscher u.a. 1986).

3.3. Ίδρυση ερευνητικών θέσεων. Πρόοδο για την εγκληματολογία σήμανε η δημιουργία ιδιαίτερα μεγαλύτερων ή μικρότερων ερευνητικών κέντρων παράλληλα με την ολοένα σταθεροποίηση του κλάδου στις νομικές σχολές των πανεπιστημίων. Στα πανεπιστήμια η εμπειρική έρευνα μπορεί να γίνει μόνο μέσα από (νομικές) διδακτορικές διατριβές λόγω της επιβάρυνσης με διδασκαλία και διοικητικών καθηκόντων των κατόχων των θέσεων αλλά και των ελάχιστων οικονομικών πόρων κατά κανόνα. Η ίδρυση αυτοτελών εγκληματολογικών κέντρων έρευνας αποτέλεσε εδώ σημαντική πρόοδο, ιδιαίτερα όσον αφορά τη διεξαγωγή μεγάλων διεπιστημονικών εμπειρικών ερευνών. Τα δύο μεγαλύτερα και ικανότατα από άποψη προσωπικού και οικονομικού εξοπλισμού ανεξάρτητα ιδρύματα που διεξάγουν εμπειρικές

έρευνες είναι η εγκληματολογική ερευνητική ομάδα του Ινστιτούτου αλλοδαπού και διεθνούς δικαίου Max-Planck στο Freiburg (MPI) και το εγκληματολογικό ερευνητικό Ινστιτούτο Niedersachsen (Κάτω Σαξωνίας) (KFN). Η εγκληματολογική ερευνητική ομάδα στο Max-Planck-Institut του Freiburg συγκροτήθηκε υπό τη διεύθυνση ενός πολύ πεπειραμένου και εγκληματολογικά άριστα ενημερωμένου νομικού το 1970. Αν και αρχικά η ερευνητική ομάδα θεωρήθηκε απλώς «ως συμπλήρωμα της νομικής ερευνητικής δραστηριότητας», εξελίχθηκε σε λίγο καιρό σε έναν αυτοτελή ερευνητικό πυρήνα και σήμερα αποτελεί την κατεξοχή ικανότατη εγκληματολογική ερευνητική ομάδα στην ΟΔΓ (Kaiser 1971a, 1980a, 1985a, 1988a). Το 1990 η ερευνητική ομάδα θα αποτελείται από 20 επιστημονικούς συνεργάτες, και μεταξύ αυτών 7 κατόχους θέσεων σχεδιασμού της επιστημονικής υπηρεσίας (Νομικούς, Ψυχολόγους και Κοινωνιολόγους) καθώς και τρεις υποτρόφους (Max-Planck-Institut 1990, σελ. 3). Στην εγκληματολογική ερευνητική ομάδα συνεργάζονται κατά κανόνα και αλλοδαποί επιστήμονες, οι οποίοι εν μέρει διεξάγουν αυτοτελείς επιστημονικές έρευνες (βλ. για παράδειγμα Chaidou 1984, Pitsela 1986). Έτσι ακριβώς δίνεται η δυνατότητα να καλλιεργούνται διεθνείς επαφές, εξαιρετικά σημαντικές για την εξέλιξη του κλάδου, καθώς και ανταλλαγές σκέψεων και εμπειριών.

Το εγκληματολογικό ερευνητικό Ινστιτούτο Niedersachsen (KFN) ιδρύθηκε δέκα χρόνια αργότερα (1980) και αποτελεί το δεύτερο μεγάλο και εμπειρικά εργαζόμενο αυτοτελές κέντρο. Πρωταρχικός σκοπός του Ινστιτούτου είναι να διεξάγει εγκληματολογική έρευνα προσανατολισμένη στην πράξη. Και αυτή η ερευνητική ομάδα, που εν τω μεταξύ αποτελείται από οκτώ πλήρως εκπαιδευμένους επιστήμονες, είναι διεπιστημονικά διαρθρωμένη (Νομικοί, Ψυχολόγοι, Κοινωνιολόγοι). Το Ινστιτούτο χρηματοδοτήθηκε για τα 5 πρώτα χρόνια από τους πόρους του ιδρύματος Volkswagen. Με την προϋπόθεση, το συμβούλιο επιστημών της ΟΔΓ να συνηγορούσε, μετά από επιστάμενο έλεγχο, για τη συνέχιση της ύπαρξης του Ινστιτούτου, η τοπική κυβέρνηση παρέσχε ελπίδες για τη μονιμοποίησή του. Τέλος του 1983 διεξήχθη ο έλεγχος από το συμβούλιο επιστημών (Wissenschaftsrat 1984). Η θετική αυτή κρίση συνέβαλε έτσι τέλος του 1984 στο να περιληφθεί το Ινστιτούτο στον τρέχοντα προϋπολογισμό της Κάτω Σαξωνίας. Από την αρχή το Ινστιτούτο, που λειτουργεί ως αναγνωρισμένο σωματείο, έχει συσταθεί και διεξάγει το πρόγραμμα του ως ανεξάρτητη ερευνητική μονάδα. Για την εγκληματολογική ανάπτυξη και ιδιαίτερα τη σχέση της Ψυχολογίας στην επιστήμη αυτή, δεν παραμένει αδιάφορο το ότι η δύσκολη αρχική φάση της συγκρότησης και της σύλληψης του Ινστιτούτου ανατέθηκε στα χέρια ενός Ψυχολόγου με επάχρονη ενασχόληση στην εμπειρική εγκληματολογία (Kury 1981, Kury & Zim-

mermann 1983). Το Ινστιτούτο αποτελεί αντικείμενο μεγάλης αναγνώρισης στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, ιδιαίτερα με την ετήσια διοργάνωση από το 1980 έως το 1985 έξι διεθνών συνεδρίων πάνω σε σύγχρονα θέματα εγκληματολογικής έρευνας, στα οποία εκπροσωπήθηκαν όλες οι τάσεις στο χώρο της εγκληματολογίας, καθώς και με τη σειρά δημοσιεύσεων («Διεπιστημονικές συνεισφορές στην εγκληματολογική έρευνα») και με τη διεξαχθείσα εμπειρική έρευνα, της οποίας τα αποτελέσματα δημοσιεύτηκαν στη σειρά του Ινστιτούτου. Τα ερευνητικά προγράμματά του εκτείνονται από την πρόληψη του εγκλήματος και την έρευνα των κυρώσεων μέχρι τη δικαστική — ψυχιατρική — ψυχολογική πραγματογνωμοσύνη στην ποινική διαδικασία, ένα πεδίο έρευνας, που ενισχύθηκε απο τη γερμανική επιτροπή ερευνών (βλ. για παράδειγμα Kury 1985, 1987b, 1988).

Παράλληλα με τα δύο αυτά μεγάλα ερευνητικά ινστιτούτα, δημιουργήθηκαν στα πανεπιστήμια, συνδεδεμένες με εγκληματολογικές ή κοινωνιολογικές του δικαίου έδρες, λιγότερες ή περισσότερες ικανές ομάδες, αναφορικά με το ερευνητικό δυναμικό. Όσον αφορά την έρευνα των νομικών δεδομένων, ως επι μέρους κλάδου της εγκληματολογίας, ιδρύθηκε για παράδειγμα το 1964 το «Ινστιτούτο Κοινωνιολογίας του δικαίου και της έρευνας των νομικών δεδομένων». Η νεότερη ερευνητική ομάδα στον τομέα αυτό ιδρύθηκε το 1982 με τη μορφή ενός Ινστιτούτου για την έρευνα των νομικών δεδομένων στο νομικό τμήμα του Πανεπιστημίου της Konstanz (βλ. Heinz 1986a, 1986b). Εκτός από αυτά τα επιστημονικά ανεξάρτητα ερευνητικά κέντρα, συγκροτήθηκαν και μικρότερα, εξαρτώμενα λιγότερο ή περισσότερο απο κρατικούς οργανισμούς, όπως για παράδειγμα το «επιστημονικό Ινστιτούτο της Υπηρεσίας Προστασίας Αηθλικών του Πανεπιστημίου του Freiburg» (WIJHW) (βλ. Wetzstein 1986). Σε αυτό εφαρμόζονται μέτρα επανακοινωνικοποίησης για εγκληματίες, διεξάγονται πρακτικές και πολιτικές συσκέψεις και εν μέρει επίσης — αυτοτελείς ή σε συνεργασία με άλλα κέντρα (πρβλ. Kury 1986b) — εμπειρικές, στην πράξη προσανατολισμένες κυρίως, έρευνες (Blumenberg 1983). Σε αυτά συγκαταλέγεται επίσης το «Ινστιτούτο Κοινωνικής Εργασίας και Παιδαγωγικής» (ISS) στη Φρανκφούρτη, που ασχολείται, κατ' εντολή δημόσιων φορέων και ιδιωτών να διεξάγει ανεξάρτητες έρευνες με την έννοια της πρακτικής έρευνας και της αναπτυξιακής εργασίας (Maelicke 1983, σελ. 47). Θα μπορούσε επίσης για παράδειγμα να αναφερθεί τελικά και το Ινστιτούτο κοινωνικής εργασίας (ISA) στο Münster (βλ. Jordan 1983).

3.4. Υποστήριξη απο τη γερμανική επιτροπή ερευνών. Μια κεντρική αξιολογική θέση σχετικά με την ενίσχυση των ανεξάρτητων εμπειρικών εγκληματολογικών ερευνών πέτυχε η γερμανική επιτροπή

ερευνών (DFG) με τη θέσπιση ενός κεντρικού προγράμματος. Το διεπιστημονικό πρόγραμμα της DFG για την εγκληματολογία υπάρχει ήδη από το 1966. Το 1967 ξεκίνησε η πρώτη ενίσχυση του προγράμματος «Εμπειρική εγκληματολογία» για 5 χρόνια. Το 1972 ακολούθησε μια επέκταση του θέματος σε «Εμπειρική εγκληματολογία συμπεριλαμβανόμενης και της Κοινωνιολογίας του εγκλήματος». Το 1978 ξεκίνησε για 5 χρόνια ένα νέο εγκληματολογικό πρόγραμμα με τον τίτλο «Εμπειρική έρευνα κυρώσεων — Γένεση και επίδραση των κυρωτικών κανόνων» και το 1983 δόθηκε μια ακόμα παράταση για 5 χρόνια. Έτσι περατώθηκε οριστικά τέλη της δεκαετίας του '80 το τόσο σημαντικό πρόγραμμα της DFG για την ανάπτυξη μιας εμπειρικής — εγκληματολογικής έρευνας, γεγονός που σχετίζεται με το ότι η εγκληματολογική έρευνα στο διάστημα που μεσολάβησε παγιώθηκε σχετικά καλά. Στα πλαίσια του βασικού αυτού προγράμματος διοργανώθηκαν από τη DFG τέσσερα συνολικά συνέδρια για την πορεία της έρευνας σχετικά με τον περαιτέρω συντονισμό του κορμού της και του εγκληματολογικού ερευνητικού προγράμματος γενικά στην ΟΔΓ (βλ. Kaiser 1977, Albrecht 1977, 1981, Pieplow 1985, Bieker & Floercke 1983, Savelsberg 1987, 1989, Schöch 1986).

Ο Berckhauer (1985, σελ. 154) υπολόγισε, ότι μόνο η DFG για το διάστημα 1968-1981 χρηματοδότησε τη γερμανική εγκληματολογική έρευνα με σχεδόν 700.000 μάρκα το χρόνο, σε σύνολο για το χρονικό αυτό διάστημα 9,5 εκατομμ. μάρκων. Σχεδόν οι μισές των χρηματοδοτούμενων ερευνών είχαν ως διευθυντές νομικούς εγκληματολόγους, το 1/6 περίπου αυτών είναι κάθε φορά ιατρικά και κοινωνιολογικά προσανατολισμένες, από ψυχολόγους τέλος διευθύνεται λιγότερο από το 10% των ερευνών. Έτσι δεν εκπλήσσει το γεγονός, ότι ζητήματα μεθοδολογίας, «είχαν τα πρώτα χρόνια ελάχιστη σημασία», αν και κατείχαν βασική θέση στην εμπειρική κοινωνιολογική και εγκληματολογική έρευνα. Σχετικά πρέπει να αναφερθεί η σύσταση του τομέα ειδικών ερευνών της DFG στο πανεπιστήμιο του Bielefeld το 1985 πάνω στην «πρόληψη και την παρέμβαση στην παιδική και νεανική ηλικία» που ανέπτυξε μια μεγάλη δραστηριότητα. Έτσι ενισχύεται και η εμπειρική — εγκληματολογική έρευνα που κατευθύνεται από τη θεωρία. Ο τομέας αυτός έχει διεπιστημονική σύνθεση. Το ερευνητικό φάσμα είναι ευρύ και περιλαμβάνει ειδικά εγκληματολογικά θέματα όπως για παράδειγμα τα σχετικά με την εκτροφή, τις δομές λήψης αποφάσεων στο ποινικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης, την εναλλακτική κοινωνική εργασία, την επίλυση των συγκρούσεων και τις ποινικές πρακτικές καθώς και δικαιοκή προστασία και μέριμνα για τα θύματα. Εν τω μεταξύ διεξήχθησαν και πολυάριθμες ειδικές ημερίδες (βλ. Hurrelmann u.a. 1987· συνοπτικά για τα ερευνητικά προγράμματα βλ. Sonderforschungsbereich 227, 1988).

3.5. Κρατικά ερευνητικά κέντρα. Παράλληλα με τα ερευνητικά κέντρα που δέχονται την επιρροή του κράτους ή των αρχών ή εξακολουθούν να είναι ανεξάρτητα, υπάρχουν στην ΟΔΓ αρκετές εγκληματολογικές ερευνητικές ομάδες, οι οποίες πρόσκεινται ή υπάγονται σε κρατικούς οργανισμούς. Έτσι δημιουργήθηκαν π.χ. το 1973 στο νεοϊδρυθέν τμήμα «Απονομής Δικαιοσύνης» του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Δικαιοσύνης στη Βόννη οι ερευνητικές ομάδες «Έρευνας των νομικών δεδομένων» και «Εγκληματολογίας». Αυτές διεξάγουν σε μικρό βαθμό δικές τους εμπειρικές έρευνες. Η μικρή ομάδα έχει κύριο σκοπό να δίνει το ερέθισμα για σημαντικές έρευνες στον τομέα της πολιτικής και να επεξεργάζεται τα αποτελέσματά τους εκ νέου για τη διαδικασία πολιτικών αποφάσεων (Hobe 1988). Η «εισηγητική ομάδα σχεδιασμού και έρευνας» (αργότερα μετονομάστηκε σε «εισηγητική ομάδα σχεδιασμού, έρευνας και κοινωνικών υπηρεσιών») που συστήθηκε στο υπουργείο δικαιοσύνης της Κάτω Σαξωνίας στο Αννόβερο το 1979 είχε τη δικαιοδοσία να διεξάγει και αυτοτελείς εμπειρικές έρευνες (βλ. «Steinhilper & Berckhauer 1980). Διέφερε σε σημαντικά σημεία από άλλα ερευνητικά κέντρα. Η εγκληματολογική έρευνα και η προτροπή και ενίσχυση για ξένη έρευνα συνόδεuan με την ίδια αξιολογική σειρά την πρακτική και τη δοκιμή των ερευνητικών μοντέλων στην πράξη. Το κέντρο βάρους δόθηκε ιδιαίτερα στην έρευνα που προσανατολίζεται στις πρακτικές εφαρμογές (πρβλ. Berckhauer u.a. 1988). Στο μεταξύ όμως η εισηγητική αυτή ομάδα διαλύθηκε.

Και στο υπουργείο δικαιοσύνης της Βαυαρίας συστήθηκε μια μικρή εγκληματολογική ομάδα εργασίας (βλ. Steffen 1988). Σε μερικά ομοσπονδιακά κρατίδια, για παράδειγμα στη Βάδη-Βυρτεμβέργη, δημιουργήθηκαν μικρές εγκληματολογικές ομάδες που εργάζονται στα πλαίσια της εγκληματολογικής υπηρεσίας (βλ. παρ. 166 StVollzG), που πρόσκεινται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης ή στα σωφρονιστικά καταστήματα και ασχολούνται ιδιαίτερα με την περαιτέρω ανάπτυξη του σωφρονιστικού συστήματος. Μετά από μακροχρόνιες συζητήσεις και αντιφάσεις ιδρύθηκε το 1986 στο Wiesbaden η «Εγκληματολογική Κεντρική Υπηρεσία», της οποίας τα σχέδια ανατρέχουν στη δεκαετία του '60. (πρβλ. Roth 1974). Αυτή η ερευνητική υπηρεσία θεωρείται «θεσμός μεταξύ επιστήμης και πράξης», και στόχος της είναι η ενίσχυση της εφαρμοσμένης εγκληματολογίας (Jehle 1986, 1988). Η εγκληματολογική υπηρεσία έχει επίσης τη νομική μορφή ενός αναγνωρισμένου σωματείου. Τακτικά μέλη είναι η ΟΔΓ και οι 11 ομοσπονδίες, όπου η ΟΔΓ έχει το 45% των ψήφων και τα υπόλοιπα μέλη από 5%. Τα τρέχοντα έξοδα καλύπτονται από τα μέλη, τα μισά από την Ομοσπονδία και τα άλλα μισά από τις επί μέρους ομοσπονδίες. Για το 1987 ο προϋπολογισμός ανερχόταν σε 760.000 μάρκα. Ένα επιστημονικό συμβούλιο από 12 άτομα (εκπρόσωποι της δικαιοσύνης,

της αστυνομίας, της DFG και καθηγητές πανεπιστημίων) βοηθεί το διοικητικό συμβούλιο. Σύμφωνα με το καταστατικό η εγκληματολογική κεντρική υπηρεσία έχει ως σκοπό «να ενισχύει την εγκληματολογική έρευνα, να διαπιστώνει και να επεξεργάζεται εγκληματολογικά δεδομένα για την επιστήμη και την πράξη». Στο μεταξύ διεξήχθησαν ήδη μερικές ημερίδες, μεταξύ άλλων σχετικές με θέματα «Καταχώρισης και προστασίας των δεδομένων στην εγκληματολογική έρευνα» και «θεραπεία από ναρκωτικά και ποινή» (βλ. Hehle 1987, Egg 1988). Κατά πόσο έχει επιτευχθεί από την κεντρική εγκληματολογική υπηρεσία η ενίσχυση του απόλυτα αναγκαίου συντονισμού εγκληματολογικής έρευνας και ιδιαίτερα η ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των διαφόρων ερευνητικών ομάδων, θα φανεί στο μέλλον.

Η εγκληματολογική έρευνα ενισχύθηκε με την ίδρυση ενός ανακριτικού — εγκληματολογικού ερευνητικού τμήματος στο ομοσπονδιακό αρχηγείο της αστυνομίας (BKA) το 1973, καθώς και με την ανακριτική — εγκληματολογική υπηρεσία στις αστυνομικές σχολές (RFA) στο Hiltrup. Η ομάδα του αρχηγείου της αστυνομίας δραστηριοποιήθηκε με την περιοδική διεξαγωγή μεγάλων διεθνών συνεδρίων για εγκληματολογικά κυρίως ζητήματα που σχετίζονται με θέματα δίωξης των αστυνομικών αρχών καθώς και με πολυάριθμες δημοσιεύσεις (βλ. Kube 1980, 1988). Περαιτέρω το BKA ενίσχυσε, μέσω της συνεργασίας με ανεξάρτητα ερευνητικά κέντρα που εργάζονται εμπειρικά, όπως είναι το MPI στο Freiburg, σημαντικά την εγκληματολογική έρευνα. Μερικές μεγάλες και σημαντικές έρευνες δεν θα είχαν διεξαχθεί χωρίς την υποστήριξη του εγκληματολογικού ερευνητικού τμήματος του BKA. Αυτό υποστήριξε για παράδειγμα πρόσφατα και τις μεγάλες αντιπροσωπευτικές θυματολογικές συνεντεύξεις του MPI στην ΟΔΓ και στη ΛΔΓ. Έτσι κατέστη δυνατό, να υπάρξει πρόσβαση σε νέα ερευνητικά πεδία και σε έγκαιρο χρονικό σημείο να διεξαχθούν αποκαλυπτικές θυματολογικές συγκριτικές έρευνες ανάμεσα στις δύο γερμανικές χώρες.

Η αυξανόμενη ίδρυση κρατικών ερευνητικών υπηρεσιών στα πλαίσια της ανάπτυξης της ομοσπονδιακής εγκληματολογίας, προκάλεσε εν μέρει σφοδρή κριτική (Brusten 1981). Αναμφίβολα επισημαίνεται εδώ ένα σοβαρό πρόβλημα. Η ελεύθερη και, από κρατικούς και άλλων αρχών παρεμβατισμούς, ανεξάρτητη έρευνα δεν θα πρέπει να περιορίζεται στα πλαίσια μιας «κρατικής έρευνας» προς όφελος των αρχών. Ο κίνδυνος εξ άλλου της «κρατικής εγκληματολογίας» υπερτιμάται εδώ σημαντικά, λόγω μονόπλευρων «υπολογισμών». Έτσι από λάθος του συγγραφέα θεωρήθηκαν αρχικά ότι επηρεάζονται από κρατικές παρεμβολές ανεξάρτητα ερευνητικά κέντρα, όπως το εγκληματολογικό ερευνητικό κέντρο της Κάτω Σαξωνίας (KFN). Ιδρύματα που σαφώς πρόσκεινταν σε κρατική έρευνα, όπως η παλαιότερη εισηγητι-

κή ομάδα «σχεδιασμού, έρευνας και κοινωνικών υπηρεσιών» στο Αννόβερο, έπαψαν να λειτουργούν στο μεταξύ (βλ. παραπάνω).

Και η έρευνα που έγινε το 1982 από τον Berckhauer για τα ιδρύματα εγκληματολογικής έρευνας στην ΟΔΓ δείχνει σαφώς ότι ο κίνδυνος ανάληψης της εγκληματολογικής έρευνας από το κράτος (Brusten) είναι πολύ μεγάλος. Από 113 επιστημονικές θέσεις σχεδιασμού στην «ελεύθερη» έρευνα (πανεπιστημιακές έδρες, επιστημονικά ινστιτούτα) οι 28 μόνο ανταποκρίνονται σε ερευνητικά κέντρα που ανήκουν στις αρχές. Όσον αφορά τα οικονομικά μέσα, οι προϋπολογισμοί για το 1983 στην ελεύθερη έρευνα κυμάνθηκαν σε 10.225.000 μάρκα, για τήν έρευνα αποκλειστικά των αρχών σε 3.000.000 μάρκα. Μόνο το 23% του γενικού προϋπολογισμού έρευνας των 13.225.000 μάρκων αντιστοιχούσε στην «εγκληματολογία του κράτους». Σύμφωνα με το Berckhauer από όλα αυτά φαίνεται ότι «το ποσοστό της κρατικής εγκληματολογίας είναι ελάχιστο» (1985, σελ. 154). Στο μεταξύ έχει ατονήσει η συζήτηση για τη λεγόμενη «κρατική έρευνα». Και η εξέλιξη που μεσολάβησε έδειξε ότι οι φόβοι των κριτικών μιας «κρατικής έρευνας» ήσαν εν μέρει υπερβολικοί.

3.6. Εγκληματολογικές εταιρείες. Η αυξανόμενη εδραίωση της εγκληματολογίας στην ΟΔΓ μπορεί να διαπιστωθεί και με την ίδρυση εγκληματολογικών εταιρειών. Ήδη το 1927 συστήθηκε η «Εταιρεία για το σύνολο της εγκληματολογίας», με την τότε ονομασία «Εγκληματοβιολογική Εταιρεία». Η αλλαγή του ονόματος έγινε μόλις το 1967. Φάνηκε, ότι η αντιπαράθεση με την κοινωνιολογικά και κοινωνικά προσανατολισμένη από επιστημονική άποψη εγκληματολογία των ΗΠΑ είχε γίνει προοδευτικά απρόσιτη. Απέναντι σε εν μέρει μεγάλες αντιστάσεις και προκαταλήψεις προσεγγίστηκαν προοδευτικά νεότερες κοινωνικοεπιστημονικές κατευθύνσεις του κλάδου (βλ. για παράδειγμα Lange 1985). Η εταιρεία κατακλύστηκε μέχρι τα τελευταία χρόνια κυρίως από Νομικούς και Ψυχιάτρους. Έχει περίπου 230 μέλη, 56% Νομικούς, 31% Γιατρούς και μόλις 7% Ψυχολόγους και 2% Κοινωνιολόγους. Η εταιρεία κατακλύστηκε μέχρι τα τελευταία χρόνια κυρίως από Νομικούς και Ψυχιάτρους. Έχει περίπου 230 μέλη, 56% Νομικούς, 31% Γιατρούς και μόλις 7% Ψυχολόγους και 2% Κοινωνιολόγους. Η εταιρεία απονέμει κάθε χρόνο το μετάλλιο Beccaria, του οποίου όμως η σημασία είναι ελάχιστη και σε καμιά περίπτωση δεν ισχύει «ως το βραβείο Nobel για τις εγκληματολογικές επιστήμες εκτός γερμανικών συνόρων», όπως θέλει να πιστεύουμε ο Schwind (1990, σελ. 637), φορέας του βραβείου ο ίδιος και τελευταίος πρόεδρος της εταιρείας. Μάλλον το μετάλλιο Beccaria εξακολουθεί να είναι άγνωστο στο εξωτερικό (βλ. για την ανάπτυξη της εταιρείας ιδιαί-

τερα τους Mezger 1952, Württenberger 1968, Krebs 1978, Leferez 1978).

Η «Γερμανική Εταιρεία Εγκληματολογίας» ως δεύτερη εγκληματολογική ένωση ιδρύθηκε το 1959. Αυτή η εταιρεία ήθελε κυρίως να περιλάβει τις διαγνωστικές - ανακριτικές και τις κοινωνιολογικές επιστήμες και απομακρύνθηκε από την τότε «Εγκληματοβιολογική Εταιρεία» (βλ. Mergen 1984). Ιδιαίτερα επισημάνθηκε και εδώ η διεπιστημονικότητα της εγκληματολογίας. Στα ιδρυτικά μέλη συγκαταλέγονται μεταξύ άλλων ο Adorno και ο Horkheimer.

Ως τρίτη εταιρεία των γερμανών εγκληματολόγων συγκροτήθηκε το 1969 ο «Κύκλος εργασιών των νέων εγκληματολόγων» (AJK), που εκδίδει το «Εγκληματολογικό Περιοδικό». Αρχικά είχε ο κύκλος αυτός μόνο 18 μέλη, Κοινωνιολόγους κατά το ήμισυ, Νομικούς, Ψυχιάτρους και Ψυχολόγους κατά τα λοιπά. Η ομάδα, η οποία επεκτάθηκε γρήγορα, αποστασιοποιήθηκε από την παραδοσιακή εγκληματολογία. Μετά την αποχώρηση μερικών ιδρυτικών μελών, που ήθελαν να διατηρήσουν τη σύνδεση με την κλασική εγκληματολογία, η υπόλοιπη ομάδα τάχθηκε όλο και περισσότερο σε μια «κριτική», «συγκρουσιακά κατευθυνόμενη» ή ακόμα «μαρξιστική» ή «σοσιαλιστική» εγκληματολογία. Οι πρακτικοί εκπροσωπούνται εδώ αναλογικά σε μικρό βαθμό.

Αν λάβει κανείς υπ' όψη του το σχετικά μικρό αριθμό επιστημόνων που ασχολούνται αποκλειστικά με την εγκληματολογία στην ΟΔΓ — ο Berckhauer υπολογίζει τον αριθμό επιστημονικών οργανικών θέσεων στην εγκληματολογία στην ΟΔΓ σε 141 συνολικά, — γίνεται αντιληπτό, γιατί συνέχεια επιχειρείται, να συγκροτούνται οι μεμονωμένες εταιρείες λόγω του ελάχιστου αριθμού των εν ενεργεία εγκληματολόγων σε μια και μόνη ισχυρότερη ένωση.

Όλες οι προηγούμενες απόπειρες, που επιχειρήθηκαν από τα μέσα της δεκαετίας του '70, απέβησαν ανεπιτυχείς τελικά. Μετά την αποχώρηση των διοικητικών συμβουλίων των δύο παλιότερων εταιρειών στα μέσα της δεκαετίας του '80 λόγω ηλικίας, έγινε η ένωση ρεαλιστική όσο ποτέ άλλοτε (για την εταιρική οργάνωση της γερμανικής εγκληματολογίας βλ. αναλυτικά Schöch 1986). Το 1988 επιτεύχθηκε η ένωση των δύο γερμανικών εγκληματολογικών εταιρειών σε «νέα εγκληματολογική εταιρεία (NKG) — επιστημονική ένωση γερμανών, αυστριακών και ελβετών εγκληματολόγων». Σύμφωνα με την παρ. 2 του καταστατικού, «βασικός στόχος της εταιρείας είναι η ενίσχυση της επιστημονικής εμπειρικής διερεύνησης της εγκληματολογίας, του δράστη και του θύματος του εγκλήματος, καθώς και των κρατικών και κοινωνικών αντιδράσεων». Σύμφωνα με τον Schwind (1990 σελ., 645), ο αντιπρόεδρος της εταιρείας δεν σκοπεύει «να διασπάσει τις δοκιμασμένες παραδόσεις των παλαιών εταιρειών». Το κέντρο βάρους

μιας μελλοντικής εργασίας βλέπει στην περαιτέρω έρευνα στη σωφρονιστική, στα πλαίσια μιας εγκληματολογίας πρακτικά προσανατολισμένης. Σύμφωνα με αυτόν πάντα, ανήκει στις μελλοντικές ελπίδες το να κατορθώσει η νέα εταιρεία να συγκροτήσει ένα πεδίο διαλόγου για εκπροσώπους όλων των εγκληματολογικά συγγενών επιστημών και κατευθύσεων. Ο AJK έδειξε μεν ενδιαφέρον για τις νέες αυτές διαπραγματεύσεις, δεν προσαρτήθηκε όμως τελικά στη νέα ένωση. Κατά πόσο η νέα εταιρεία θα επιτύχει να κερδίσει και τους κοινωνικούς επιστήμονες μεταξύ των εγκληματολόγων θα το δούμε. Όταν ο Schwind τονίζει ότι οι συναφείς επιστήμες δεν πρέπει να αποκλειστούν από μια εγκληματολογική εταιρεία (1990 σελ. 649) έχει δίκιο χωρίς αμφιβολία. Το ότι αυτό όμως είναι απλώς μεγαλόστομες εκφράσεις παρά μια ενεργής προσπάθεια για μια κοινή εργασία, φαίνεται από το ότι το ιδρυτικό διοικητικό συμβούλιο της NKG, στη σύνθεση του οποίου ο Schwind είχε αποφασιστική συμμετοχή, αποτελείται αποκλειστικά από νομικούς και ψυχιάτρους (1990 σελ. 651).

Παράλληλα με τις τρεις αυτές εγκληματολογικές εταιρείες, ένα σημαντικό ρόλο παίζει στη γερμανική εγκληματολογία ιδιαίτερα η «Γερμανική ένωση για τα δικαστήρια ανηλίκων και της Δικαστικής Μέριμνας Ανηλίκων» (DVJJ) που ιδρύθηκε το 1917. Εδώ οι ασχολούμενοι πρακτικοί συμπορεύονται κυρίως στα θέματα εγκληματικότητας των ανηλίκων και την αρμοδιότητα των δικαστηρίων ανηλίκων. Σε όλα σχεδόν τα ομοσπονδιακά κρατίδια υπάρχουν περιφερειακές ομάδες. Μικρότερη σημασία για την εγκληματολογία έχουν οργανώσεις πρακτικών όπως για παράδειγμα η «Ομοσπονδιακή εργασιακή εταιρεία γιατρών και ψυχολόγων για τη μέριμνα των εγκληματιών» που ιδρύθηκε το 1968. Αυτές δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στη διεξαγωγή συνεδρίων εργασίας και εκπαίδευσης για τα μέλη τους, κυρίως από άποψη σωφρονιστικής πρακτικής.

3.7. Όργανα δημοσίευσης. Η εδραίωση ενός κλάδου μπορεί να επιτευχθεί και από τα όργανα δημοσίευσης. Στην ΟΔΓ υπάρχουν δύο ειδικά περιοδικά, που αποβλέπουν στο να παρουσιάζουν την εγκληματολογία και τα ερευνητικά της αποτελέσματα σχετικά με ευρύ περιεχόμενο: Το «Μηνιαίο περιοδικό εγκληματολογίας και μεταρρύθμισης του ποινικού δικαίου» (MschrKrim) και το «Εγκληματολογικό περιοδικό» (KrimJ). Σχετικά με το κέντρο βάρους του περιεχομένου τους, τον προσανατολισμό και την κατάρτιση των επιστημόνων που δημοσιεύουν σε αυτά και του σκοπού των εκδόσεων, διαφέρουν τα δύο περιοδικά κατά πολύ μεταξύ τους. Ο Lamnek (1987) επέλεξε για τα χρόνια 1971-1985 ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα 220 άρθρων του πρώτου και 171 του δεύτερου περιοδικού και σύγκρινε από κοινωνιολογική άποψη και τα δύο όργανα δημοσίευσης. Κατ' αυτήν τη σύ-

γκριση διαπιστώθηκαν, παρά τη σχετικά όμοια εικόνα και των δύο περιοδικών, σημαντικές διαφορές. Το πρώτο είναι κυρίως πολυεπιστημονικό, το δεύτερο περισσότερο μονοεπιστημονικό. Έτσι στο δεύτερο το ήμισυ των συγγραφέων αποτελείται από Κοινωνιολόγους, ενώ στο πρώτο αυτοί ανέρχονται μόλις σε 11%. Νομικοί φέρονται ως συγγραφείς στο δεύτερο κατά 24%, στο πρώτο 40% και Ψυχολόγοι στο δεύτερο με 7%, στο πρώτο με 23%. Το «Εγκληματολογικό περιοδικό» κατακλύζεται κυρίως από Κοινωνιολόγους. Το άλλο έχει αντίθετα ένα ισχυρότερο εμπειρικό προσανατολισμό και ανταποκρίνεται σε μεγαλύτερο βαθμό σε πρακτικές απαιτήσεις.

Παράλληλα με τα δύο αυτά εγκληματολογικά επιστημονικά περιοδικά υπάρχουν μερικά, με σαφώς ειδικότερα εγκληματολογικά θέματα, όπως για παράδειγμα το «Περιοδικό για το σωφρονιστική και τη βοήθεια των εγκληματιών», στο οποίο δημοσιεύονται κυρίως εργασίες πάνω στη σωφρονιστική και την κοινωνική θεραπεία ή το περιοδικό «Βοήθεια κατά την αναστολή των ποινών», στο οποίο δημοσιεύονται κυρίως εργασίες σε θέματα αναστολών των ποινών και σε εξωιδρυματικά μέτρα. Και τα δύο περιοδικά είναι προσανατολισμένα στην πράξη. Ένα όχι ασήμαντο μέρος εγκληματολογικών εργασιών δημοσιεύεται στα επιστημονικά έντυπα (όργανα) των επιστημών που κινούνται γύρω από την εγκληματολογία, όπως στη Νομική επιστήμη (για παράδειγμα στο «Κεντρικό φύλλο για το δίκαιο ανηλίκων»), στην Κοινωνιολογία (για παράδειγμα στο «Περιοδικό της Κολωνίας για την κοινωνιολογία και κοινωνική ψυχολογία»), στην Ψυχολογία (όπως το «Ψυχολογικό περιοδικό») καθώς και τα Παιδαγωγικά (όπως στο «Δίκαιο ανηλίκων και της εκπαίδευσης»). Οι εγκληματολογικές εργασίες που απαντώνται κατά διαστήματα στα εξωτερικά αυτά ειδικά επιστημονικά περιοδικά, πολλές φορές δεν λαμβάνονται υπ' όψη σε εγκληματολογικές επιστημονικές συζητήσεις και παραμένουν — τουλάχιστον από τους νομικούς εγκληματολόγους — απαρατήρητες. Αυτές οι σχετικά συχνές δημοσιεύσεις εγκληματολογικών εργασιών — ιδιαίτερα από την πλευρά των εμπειρικών κοινωνικών επιστημόνων — σε μη εγκληματολογικά ειδικά περιοδικά μπορούν να θεωρηθούν δείγμα του ότι απουσιάζει ένα ειδικό εγκληματολογικό ειδικό περιοδικό για αξιόλογες εμπειρικές εργασίες, με προέλευση ιδιαίτερα από τις κοινωνικές επιστήμες, όπως υπάρχει για παράδειγμα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Αυτό το κενό δεν μπορεί να καλυφθεί από τα δύο βασικά εγκληματολογικά περιοδικά που αναφέραμε. Η ύπαρξη ενός τέτοιου περιοδικού θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως σημείο αναφοράς για τους (εμπειρικά εργαζόμενους) κοινωνιολόγους εγκληματολόγους και θα συνέβαλε σημαντικά σε μια καλύτερη ανταλλαγή εμπειριών και στην ενίσχυση της κοινωνιολογικής εγκληματολογίας. Και ο αριθμός των μέχρι τώρα εμπειρικά δραστήριων κοινωνικών επιστημόνων στην εγκληματολογία

θα δικαιολογούσε τη δημιουργία ενός τέτοιου επιστημονικού περιοδικού.

Μεγαλύτερες (κυρίως εμπειρικές) εργασίες δημοσιεύονται ως μονογραφίες, ως μεμονωμένες εργασίες ή συχνά σε επιστημονικές σειρές. Στο μεταξύ υπάρχουν στην ΟΔΓ σχετικά πολλές τέτοιες επιστημονικές σειρές, των οποίων ο αριθμός έχει σαφώς αυξηθεί ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία. Εν μέρει είναι ανοικτές για όλους τους εγκληματολόγους και εκδίδονται από μεμονωμένους πανεπιστημιακούς καθηγητές ή ιδρύματα. Κατά το μεγαλύτερο μέρος τίθενται ως όργανα δημοσιεύσεων ειδικών ιδρυμάτων· τέτοιες σειρές διαθέτουν για παράδειγμα η ερευνητική ομάδα εγκληματολογίας στο MPI στο Freiburg («Ποινικό δίκαιο και εγκληματολογία», «Εγκληματολογικές ερευνητικές ανταποκρίσεις από το MPI για αλλοδαπό και διεθνές ποινικό δίκαιο Freiburg») και το KFN στο Αννόβερο («Διεπιστημονικές συμβολές στην εγκληματολογική έρευνα»). Ιδιαίτερα οι σειρές αυτές του MPI και του KFN δίνουν, κυρίως όσον αφορά την έκδοση των συλλογικών τόμων, μια καλή εικόνα για τα συζητούμενα προβλήματα των τελευταίων ετών στην εγκληματολογία της ΟΔΓ. Ιδιαίτερα πρέπει να αναφερθούν σχετικά οι συλλογικοί τόμοι της γερμανικής εγκληματολογίας, που εκδόθηκαν για τα παγκόσμια συνέδρια του κλάδου, στους οποίους συμμετείχε κάθε φορά το μεγαλύτερο μέρος των εγκληματολόγων που εργάζονται εμπειρικά στη Γερμανία (για το ΙΧ. Διεθνές Συνέδριο εγκληματολογίας στη Βιέννη το 1983 βλ. Kerner, Kury, Sessar 1983· για το Χ. Συνέδριο το 1988 στο Αμβούργο βλ. Kaiser, Kury, Albrecht 1988b).

3.8. Βιβλιογραφίες, διδακτικά εγχειρίδια. Για να διευκολυνθεί η διαμόρφωση μιας άποψης σχετικά με το γρήγορα αυξανόμενο αριθμό εγκληματολογικών δημοσιεύσεων, δημιουργήθηκαν στο μεταξύ διάστημα μερικά βιβλιογραφικά δημοσιεύματα σε γερμανική γλώσσα, όπως λόγου χάρη η «Heidelberger Dokumentation» (1964), στην οποία έχουν αξιολογηθεί συνολικά 120 περιοδικά, η «Kriminalsoziologische Bibliographie» (Βιέννη) ή η «Karlsruher juristische Bibliographie» (βλ. Terdenge 1979, Monatsschrift 1983). Τελικά τα εγκληματολογικά εγχειρίδια, περίπου 12 στην ΟΔΓ μέχρι τώρα και γραμμένα σχεδόν αποκλειστικά από νομικούς, δίνουν μια λίγο ή πολύ καλή εικόνα για τη βιβλιογραφία και τα αποτελέσματα ερευνών σε μεμονωμένα θέματα (βλ. ιδίως Kaiser 1980b, 1985a, 1988a, Göppinger 1980, Eisenberg 1985, Schneider 1987, Schwind 1986, Kaufmann 1977, Kürzinger 1982, Lüderssen 1984). Μια πολύ καλή ενημέρωση σε ψυχολογικά θέματα επιλεγμένων εγκληματολογικών ζητημάτων δίνουν ο Amelang (1986) καθώς οι συλλογικοί τόμοι του Lösel (1983a) και του Seitz (1983). Μια κάθε φορά επιγραμματική ανασκόπηση των πιο σημαντικών εγκλημα-

τολογικών θεμάτων από διαφορετική επιστημονική προοπτική δίνει το «Μικρό εγκληματολογικό λεξικό» (Kaiser u.a. 1985). Η πλέον σύγχρονη καταγραφή της γερμανικής εγκληματολογικής βιβλιογραφίας για το διάστημα 1980-1987 βρίσκεται στον Kürzinger (1988). Πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη των εγκληματολογικών ερευνών και την εκπαίδευση ήταν και η δημιουργία εγκληματολογικού τμήματος στη βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου του Tübingen καθώς και η ίδρυση μερικών ειδικών βιβλιοθηκών, από τις οποίες αξίζει ιδιαίτερα να αναφερθεί αυτή του Ινστιτούτου Max-Planck για ποινικό δίκαιο. Με τον τρόπο αυτό διευκολύνεται η ερευνητική εργασία, αλλά ιδιαίτερα η εκπαίδευση και η διεθνής συνεργασία.

3.9. Επιστημονικά συνέδρια. Και τα πολυάριθμα μεγαλύτερα ή μικρότερα επιστημονικά συνέδρια και ημερίδες των τελευταίων ετών πάνω σε εγκληματολογικά ζητήματα πιστοποιούν τη διεύρυνση της εγκληματολογικής ομάδας καθώς και την αυξανόμενη αυτοπεποίθησή τους. Έτσι οι τρεις μεγαλύτερες εγκληματολογικές εταιρείες της ΟΔΓ οργανώνουν κατά κανόνα κάθε χρόνο μια επιστημονική ημερίδα πάνω σε διαφορετικά εγκληματολογικά θέματα. Κάθε τρία χρόνια διοργανώνεται η ημερίδα των δικαστηρίων ανηλίκων, που είναι σαφώς προσανατολισμένη προς την πρακτική παρά στην επιστήμη. Προσανατολισμένες επίσης στην πρακτική, διεξάγονται τακτικά «Ομοσπονδιακές ημερίδες των επιμελητών αναστολής της ποινής» από την αντίστοιχη υπηρεσία. Από το 1964 οι εγκληματολόγοι της νοτιοδυτικής ΟΔΓ διοργανώνουν ένα δικό τους συνέδριο. Αυτό οργανώνεται κάθε φορά σε ένα από τα Ινστιτούτα ή σε μια από τις έδρες της περιοχής. Κατά κανόνα παρουσιάζονται εκεί οι εμπειρικές και θεωρητικές εργασίες της προσεκλημένης ομάδας. Το συνέδριο αυτό έχει αποκτήσει ήδη μια σημασία πέρα από τα όρια της περιοχής (Βλ. περιληπτικά Müller-Dietz 1984a, 1984b, Albrecht & Sieber 1984). Μεγάλα διεθνή συνέδρια διεξήχθησαν ιδιαίτερα από το Max-Planck-Institut στο Freiburg (βλ. για παράδειγμα Jescheck & Kaiser 1983, Eser & Cornils 1987) και από το Εγκληματολογικό Ερευνητικό Ινστιτούτο Niedersachsen (KFN) (βλ. τους τόμους συνεδρίων που εκδόθηκαν από τον Kury στη σειρά δημοσιευμάτων του Ινστιτούτου, και Kury 1987a). Η σε διεθνές επίπεδο αναπτυσσόμενη αξία της γερμανικής εγκληματολογίας που αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο, φαίνεται από το ότι διεθνείς εταιρείες διεξάγουν τα μεγάλα συνέδριά τους στην ΟΔΓ, όπως για παράδειγμα η παγκόσμια θυματολογική εταιρία το 1979 που διοργάνωσε το 3ο διεθνές συνέδριό της στο Münster (πρβλ. H. - J. Schneider 1982) ή η Διεθνής Εταιρεία Εγκληματολογίας το 10ο Διεθνές συνέδριο Εγκληματολογίας το 1988 στο Αμβούργο (βλ. Kaiser, Kury, Albrecht 1988b). Η εμπειρική έρευνα ενισχύθηκε με τέσσερα συμπόσια, που διεξήχθησαν στα πλαίσια του προγράμματος της ΓΕΕ (βλ. πα-

ραπάνω). Σε αυτά τα μεγάλα συνέδρια με υπερτοπική και διεθνή σημασία, προστίθενται πολυάριθμες μικρότερες, τοπικά περιορισμένες εκδηλώσεις από συγκεκριμένες, μεμονωμένες επαγγελματικές ομάδες που ασχολούνται με την εγκληματολογία. Παράλληλα με τους Κοινωνιολόγους του δικαίου, τα τελευταία χρόνια διοργανώνουν και οι Ψυχολόγοι που ασχολούνται με την εγκληματολογία δικά τους επιστημονικά συνέδρια. Έτσι η νεαρή ακόμα επιστημονική ομάδα της Ψυχολογίας του δικαίου της Γερμανικής Ψυχολογικής Εταιρείας (DGFPs) διοργάνωσε ήδη δύο μεγάλα διεθνή συνέδρια (βλ. Wegener u.a. 1988). Εξ άλλου στα διεθνή συνέδρια της εταιρείας που γίνονται κάθε δύο χρόνια συγκροτούνται κατά κανόνα ιδιαίτεροι κύκλοι εργασιών για εγκληματολογικά — ψυχολογικά ζητήματα (βλ. Amelang 1987). Το ίδιο γίνεται και από τον επαγγελματικό σύνδεσμο των γερμανών ψυχολόγων στα συνέδρια της Εφαρμοσμένης Ψυχολογίας που γίνονται κάθε δύο χρόνια (βλ. Schorr 1986). Από το 1969 γίνονται συναντήσεις μιας διεπιστημονικής ομάδας (από Νομικούς, Ψυχιάτρους και Ψυχολόγους) σε ένα συμπόσιο για ζητήματα Ψυχιατροδικαστικής και Ψυχιατρικής (βλ. Schöch 1983). Και σε διεθνή συνέδρια που διοργανώνονται στο εξωτερικό πάνω στην εγκληματολογία, τη θυματολογία ή και την (εφαρμοσμένη) ψυχολογία, συμμετέχουν κατά κανόνα εκπόσωποι από την ΟΔΓ, κατέχοντας ήδη μια αξιολογική σταθερή θέση. Στο 22ο διεθνές συνέδριο εφαρμοσμένης ψυχολογίας για παράδειγμα του 1990 στο Κιότο (Ιαπωνία) θα προεδρεύσουν ορισμένων κύκλων εργασιών γερμανοί ψυχολόγοι που ασχολούνται με την εγκληματολογία και τη δικαστική ψυχολογία. Από αυτήν την όχι πλήρη παρουσίαση προκύπτει, ότι η εγκληματολογία είναι καλά οργανωμένη στην ΟΔΓ και επιδιώκεται μια ανταλλαγή εμπειριών και σε διεθνές επίπεδο.

4. Εγκληματολογικά θέματα ερευνών στην ΟΔΓ

Στη συνέχεια θα επιχειρηθεί μια παρουσίαση της εικόνας των ερευνητικών θεμάτων της εγκληματολογίας στην ΟΔΓ του παρελθόντος και του παρόντος. Για λόγους χρονικού περιορισμού θα αναφερθούν μόνο οι περισσότερο συζητούμενοι τομείς. Το (εμπειρικό) εγκληματολογικό ερευνητικό πρόγραμμα στην ΟΔΓ— αν υπολογίσουμε μόνο απλώς τα τελευταία 20 χρόνια — είναι πολύ ευρύ και έχει διαφοροποιηθεί κυρίως τα τελευταία δέκα χρόνια. Αυτό όπως είναι ευνόητο σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την ήδη περιγραφείσα έντονη εγκαθίδρυση της εγκληματολογικής έρευνας. Τα περιεχόμενα της γερμανικής εγκληματολογίας επηρεάζονται ισχυρά από τις διεθνείς τάσεις, ιδιαίτερα από την εξέλιξη στις ΗΠΑ. Αυτό φαίνεται για παράδειγμα στην έρευνα σχετικά με τη μεταχείριση ή τον τελευταίο καιρό στις

συζητήσεις για τους εναλλακτικούς τρόπους κυρώσεων. Η έντονη ενασχόληση με ζητήματα επανακοινωνικοποίησης των εγκληματικών μέσα στα πλαίσια του εγκλεισμού απεικονίζεται στο ερευνητικό πρόγραμμα της μεγαλύτερης γερμανικής εμπειρικά εργαζόμενης ανεξάρτητης εγκληματολογικής ομάδας, της ερευνητικής ομάδας του MPI στο Freiburg. Η ερευνητική ομάδα έθεσε με την σύστασή της το 1970 τον πολυπόθητο στόχο, «να ερευνήσει εμπειρικά το συνολικό φάσμα του εγκλήματος και του ελέγχου των εγκλημάτων» (Kaiser 1980 σελ. 6). Το 1980 μετά από δεκαετή δραστηριότητα εκδόθηκε σε ένα συλλογικό τόμο η μέχρι τότε ερευνητική εργασία (Forschungsgruppe Kriminologie 1980). Εκεί αναφέρθηκαν αποτελέσματα σε ερευνητικές εργασίες σχετικές με τα επόμενα θέματα: Εγκληματικότητα και ιδιωτικός έλεγχος του εγκλήματος, αστυνομία, απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, κύρωση/σωφρονισμός καθώς και μεταχείριση και αποκατάσταση. Ήδη μέχρι σήμερα ένα σημαντικό μέρος της ερευνητικής δυνατότητας του Ινστιτούτου αποτελείται από έρευνες σχετικές με τη σωφρονιστική, την κοινωνική θεραπεία και την επανακοινωνικοποίηση. Προστέθηκαν ακόμα ερευνητικά προγράμματα σε θέματα άμβλωσης, προστασίας του περιβάλλοντος, εξοικονόμησης του κέρδους από εγκληματικές πράξεις, διαπολιτισμική σύγκριση εγκληματικής θυματοποίησης, επιμέτρηση της ποινής, συλλογή ατομικών στοιχείων από τις αστυνομικές αρχές και η συνάφειά τους με την πράξη και ιδιαίτερα μια μεγάλη μελέτη κούρτης που έχει αρχίσει ήδη αρκετά χρόνια στην ΟΔΓ. Από τις αρχές του 1988 ξεκίνησε μια νέα θυματολογική έρευνα.

Η ερευνητική εγκληματολογική ομάδα στράφηκε έτσι από την αρχή και ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια σε πολύ σύγχρονα διεθνώς συζητούμενα εγκληματολογικά ερευνητικά θέματα. Η έρευνα για το σωφρονιστικό σύστημα και την επανακοινωνικοποίηση στρέφεται και αυτή —ακολουθώντας τη διεθνή τάση— όλο και περισσότερο σε πιο σύγχρονα θέματα από άποψη αντεγκληματικής πολιτικής. Σε ένα συλλογικό τόμο για το παγκόσμιο συνέδριο εγκληματολογίας στο Αμβούργο που συνοψίζει την εγκληματολογική έρευνα των τελευταίων ετών στο MPI (βλ. Kaiser & Geissler 1988) εκπροσωπείται η ερευνητική ομάδα με τέσσερα βασικά θέματα: 1. Στάση έναντι του ποινικού δικαίου και η εφαρμογή του, 2. Εγκληματικότητα και εγκληματική σταδιοδρομία, 3. Κυρώσεις, σωφρονιστική και έρευνα της μεταχείρισης και 4. Φόβος για τις εγκληματικές πράξεις, θυματοποίηση και σκοτεινός αριθμός της εγκληματικότητας.

Το εγκληματολογικό ερευνητικό Ινστιτούτο Niedersachsen (KFN), ως δεύτερο σε μέγεθος ερευνητικό κέντρο της ΟΔΓ, στράφηκε από το 1980 σε περαιτέρω σύγχρονα εγκληματολογικά θέματα, όπως η πρόληψη του εγκλήματος στο σχολείο και την οικογένεια, τους εναλ-

λακτικούς τρόπους κύρωσης στα πλαίσια της πρόνοιας των ανηλίκων, στην επίβλεψη των αναστολών —ιδιαίτερα στη δομή της αλληλεπίδρασης μεταξύ επιτηρητή και του υπό δοκιμασία ατόμου, τις διαφορές ανάλογα με το φύλο στη διαδικασία αναστολών, η εξέλιξη των αναστολών και η κοινωνική προσαρμογή — στην επίβλεψη της συμπεριφοράς και τις άδειες από το σωφρονιστικό κατάστημα. Τον τελευταίο καιρό το KFN ασχολείται από ερευνητική άποψη με πρακτικές της διαδικασίας και των κυρώσεων, με τις δικαστικές αποφάσεις και τις συναφείς προϋποθέσεις, με τη μείωση των γεννήσεων και τις άμεσες σχετικές αλλαγές στον κοινωνικό έλεγχο της νεανικής εγκληματικότητας και, όπως και στο παρελθόν, με παρακολουθηματικές έρευνες σχετικά με τη συμφιλίωση δραστών και θυμάτων (βλ. Pfeiffer 1988). Μια τουλάχιστον μερική άποψη για το ερευνητικό πρόγραμμα της γερμανικής εγκληματολογίας των τελευταίων ετών δίνουν και τα ερευνητικά προγράμματα που παρουσιάζονται στα συμπόσια των εγκληματολογικών ιοντιούτων της ΝΔ ΟΔΓ από τα ίδια. Σύμφωνα με τον Müller-Dietz (1984b) αναπτύχθηκαν σε αυτά ιδιαίτερα οκτώ θέματα: Έρευνα σε νεαρούς δράστες στο Tübingen (ο δράστης στις κοινωνικές του σχέσεις), εικόνα του γερμανικού σωφρονιστικού συστήματος, οικονομική εγκληματικότητα, έλεγχος της εγκληματικότητας από τον πληθυσμό, αστυνομία και δικαιοσύνη, κοινωνική αντίδραση στην παρεκκλίνουσα συμπεριφορά με ιδιαίτερη βαρύτητα στον ανεπίσημο τομέα, χωρισμός σε δύο μέρη της κύριας διαδικασίας στην ποινική δικονομία, εκτίμηση των προγραμμάτων μεταχείρισης στα σωφρονιστικά και στα καταστήματα κοινωνικής θεραπείας καθώς και αποτοξίνωσης στο σωφρονιστικό σύστημα. Και εδώ φαίνεται σαφώς ότι η έρευνα στη σωφρονιστική έπαιξε τα τελευταία 20 χρόνια ένα σημαντικό ρόλο στη γερμανική εγκληματολογική έρευνα.

Την περισσότερο συνοπτική ανασκόπηση για τη γερμανική εμπειρική εγκληματολογική έρευνα τέλος της δεκαετίας του '70, αρχές του '80, αποκομίζει κανείς από το συλλογικό έργο που εκδόθηκε για το ένατο παγκόσμιο συνέδριο εγκληματολογίας το 1983 στη Βιέννη από τους Kerner, Kury και Sessar (1983) και από εκείνο που εκδόθηκε για το δέκατο παγκόσμιο συνέδριο εγκληματολογίας το 1988 στο Αμβούργο από τους Kaiser, Kury και Albrecht (1988a). Οι τόμοι αυτοί δεν περιέχουν μεν όλες τις εμπειρικές έρευνες, παρά μόνο τις περισσότερες και τις πιο σημαντικές. Το συλλογικό έργο των Kerner, Kury και Sessar περιλαμβάνει γύρω στις 2.200 σελίδες. Στις συνολικά 68 αναφορές σε 6 θεματικές ενότητες γίνεται λόγος για την εμπειρική εγκληματολογική έρευνα στην ΟΔΓ. Το ένα τρίτο έχει συνταχθεί από ψυχολόγους, γεγονός που επιβεβαιώνει την αυξανόμενη σημασία της ψυχολογίας στην εγκληματολογία. Παρουσιάζονται ερευνητικά σχέδια στις θεματικές ενότητες: 1. Ποινή και εγκληματικότητα: Εκτί-

μηση, εξέλιξη, δομή, 2. Επιδράσεις του περιβάλλοντος, μορφές συμπεριφοράς, προσωπικότητα των δραστών (τόμος I), 3. Έλεγχος της εγκληματικότητας, ιδιαίτερα της ποινικής δίωξης, 4. Τυπική ποινική διαδικασία, ιδιαίτερα επιμέτρηση της ποινής (τόμος II), 5. Κυρώσεις, ιδιαίτερα στερητική της ελευθερίας ποινή και δοκιμασία σε ελεύθερο περιβάλλον, 6. Σωφρονιστική και μεταχείριση, μετασσωφρονιστική αρωγή (τόμος III).

Το συλλογικό έργο των Kaiser, Kury και Albrecht (1988b) για το συνέδριο του Αμβούργου περιλαμβάνει 45 άρθρα σε συγκεκριμένα εμπειρικά ερευνητικά προγράμματα. Από τους 66 συγγραφείς οι 27 είναι νομικοί, οι 24 κοινωνιολόγοι, οι 11 ψυχολόγοι και 5 από άλλους κλάδους (παιδαγωγοί, μαθηματικοί κλπ.). 39 από τα εμπειρικά άρθρα γράφηκαν από κοινωνιολόγους και ψυχολόγους, 27 από νομικούς. Αυτό δείχνει για μια ακόμη φορά την αξία των εμπειρικών κοινωνικών ερευνητών στην εγκληματολογική έρευνα. Τα 45 άρθρα αναφέρονται από άποψη περιεχομένου στις εξής 9 θεματικές ενότητες: 1. Έρευνα εφαρμογής των κανόνων (όπως ποινικό δίκαιο του περιβάλλοντος, άμβλωση), 2. Έρευνα στην αστυνομία (δραστηριότητες εξακρίβωσης, έλεγχος της αστυνομίας), 3. Έρευνα της δικαιοσύνης (όπως γενική πρόληψη, πραγματογνώμονες), 4. Επανάταξη, αναστολή υπό δοκιμασία (όπως ιδιωτικοποίηση των φυλακών, προσωπικό των σωφρονιστικών καταστημάτων, διακανονισμός χρεών, απόλυση υπό όρους), 5. Κριτική ποινική επιστήμη, κριτική εγκληματολογία (όπως ελάχιστο ποινικό δίκαιο), 6. Ιστορική εγκληματολογία (όπως στείρωση, γερμανικό δικαστήριο ανηλίκων), 7. Εγκληματικότητα ανηλίκων, ποινικό δίκαιο ανηλίκων, εκτροπή (όπως σκοτεινός αριθμός, θεωρία εξουδετέρωσης, πρόληψη στο σχολείο, εκτροπή), 8. Θύματα εγκληματικών πράξεων (όπως αποκατάσταση της βλάβης, συμφιλίωση δράστη-θύματος, αποζημίωση των θυμάτων) και 9. Μειονότητες στο ποινικό δίκαιο (όπως εγκληματοποίηση των νεαρών μεταναστών).

Γίνεται σαφές ότι η εμπειρική εγκληματολογία στη Γερμανία έχει περαιτέρω εξελιχθεί. Μερικά ενδιαφέροντα ζητήματα έχουν ατονήσει, άλλα πάλι έχουν έρθει στο προσκήνιο. Και σε αυτούς τους συλλογικούς τόμους φαίνεται η μεγάλη ευρύτητα του ερευνητικού φάσματος, όπου, όπως λέχθηκε, δεν εκπροσωπούνται όλες οι κατευθύνσεις και τα θεματικά πεδία (βλ. για παράδειγμα, αναφέροντας μόνο μερικές, τις μελέτες για την εγκληματικότητα των (νεαρών) αλλοδαπών, Albrecht 1988, Schüler-Springorum 1983, Villmow 1983a, Focken & Gley 1987· για την παιδική εγκληματικότητα και τη βία κατά των παιδιών και γυναικών, Pongratz u.a. 1975, Traulsen 1976, Baurmann 1983, Wolff u.a. 1986 και σχετικά με την ανεργία των νέων Albrecht 1987).

Και ο Kaiser (1986b, σελ. 4 επ.), που κάνει μια συνοπτική αναφορά της κατάστασης της εγκληματολογικής έρευνας στην ΟΔΓ, καταλή-

γει στο συμπέρασμα ότι διαπιστώνεται κατά τη δεκαετία του '80 μια συχνότητα εμπειρικών μελετών στα πλαίσια της έρευνας των κυρώσεων και της μεταχείρισης συμπεριλαμβανομένης και της προσωρινής κράτησης (βλ. ιδίως Kury 1986b, 1986c, 1987b, Ortmann 1987). Όσον αφορά το αντικείμενο έρευνας των εγκλημάτων, οι μελέτες επικεντρώνονται κατά τη γνώμη του στα πεδία της βίας, της εγκληματικότητας που σχετίζεται με τα ναρκωτικά και το αλκοόλ, τελικά την οικονομική εγκληματικότητα και την εγκληματικότητα που σχετίζεται με το περιβάλλον. Για την προσωπικότητα του εγκληματία, υπάρχουν λίγες μελέτες προς το παρόν, αυτό φαίνεται και από τους συλλογικούς τόμους του Kaiser, Kury και Albrecht (1988a). Άλλα θέματα ήσαν η εγκληματικότητα των αλλοδαπών, προοδευτικά η γυναικεία εγκληματικότητα και η ανεργία. Στη γερμανική εγκληματολογία λαμβάνονται υπ' όψη όλο και περισσότερα απόψεις των θυμάτων, στρατηγικές εκτροπής, συμφιλίωση δραστών και θυμάτων και τάσεις της ιστορικής εγκληματολογίας. Η συνεχώς αυξανόμενη σημασία της θυματολογικής έρευνας φαίνεται ιδίως από το ερευνητικό πρόγραμμα της μεγαλύτερης εμπειρικά εργαζόμενης ομάδας στην ΟΔΓ, του MPI στο Freiburg, όπου η θυματολογία, ιδίως και με διεθνώς συγκρινόμενες μελέτες, έχει διευρυνθεί κατά πολύ τα τελευταία δύο χρόνια.

Ο Kerper (1988) παρουσιάζει την εγκληματολογική έρευνα από τα μέσα της δεκαετίας του '70 στα γερμανικά πανεπιστήμια. Βασίζεται σε μια τεκμηρίωση που εκδόθηκε το 1988 για την εγκληματολογική έρευνα στην ΟΔΓ από το κέντρο πληροφοριών των κοινωνικών επιστημών σε συνεργασία με την κεντρική εγκληματολογική υπηρεσία. Σύμφωνα με τον Kerper η πανεπιστημιακή εγκληματολογική έρευνα ασχολήθηκε κυρίως με τα θέματα γένεσης των κανόνων, στάσεων και τοποθέτησης του πληθυσμού απέναντι στη διάπραξη εγκλημάτων, φορέων ή θεσμών του κοινωνικού ελέγχου, σκοτεινού αριθμού, εξιχνίασης και εκδίκασης των εγκλημάτων, ποινικής κύρωσης και μεταχείρισης, κατηγοριών δραστών και εγκλημάτων καθώς και προσωπικότητας των δραστών, συμπεριφοράς, περιβάλλοντος και επιδράσεων του. Και εδώ γίνεται σαφής η μεγάλη ευρύτητα της παρούσας εγκληματολογικής έρευνας στην ΟΔΓ (βλ. για την κατάσταση που επικρατεί στα πανεπιστήμια κυρίως Störzer 1984).

Η στροφή από τη σωφρονιστική έρευνα, ιδιαίτερα όσον αφορά — με την ευρεία έννοια του όρου — την εκτίμηση των μέτρων επανακοινωνικοποίησης (στην κοινωνική θεραπεία), φαίνεται, όπως προαναφέρθηκε, ότι σχετίζεται με μια διεθνή στροφή, όσον αφορά τα θέματα εγκληματολογικής έρευνας. Οι εκτιμήσεις των μέτρων μεταχείρισης στο σωφρονιστικό σύστημα έδειξαν αφενός ότι οι αρχικές προσδοκίες επιτυχίας είχαν καλυφθεί, αφετέρου όμως τα προγνωστικά της αναποτελεσματικότητας της επανακοινωνικοποίησης στο σωφρονιστικό σύ-

σημα τέτοιων προγραμμάτων από τους αντιπάλους δεν συνέβησαν. Έτσι για παράδειγμα άψογες από μεθοδολογική άποψη εκτιμήσεις για την κοινωνική θεραπεία στην ΟΔΓ δείχνουν, ότι τα μέτρα μεταχείρισης, όταν δεν εφαρμόζονται σποραδικά και πολύ αποσπασματικά αλλά τίθενται ευρύτερα, μπορούν να ελπίζουν σίγουρα σε μια μέτρια επιτυχία και συγκεκριμένα όσον αφορά στη μείωση του ποσοστού υποτροπής μετά από την απόλυση των εγκλείστων. Αυτό αναφέρει μια δημοσιευμένη γερμανική αξιολόγηση των μέχρι τώρα επιτυχών ερευνών (Lösel u.a. 1987). Τα αποτελέσματα ταυτίζονται με τις διεθνείς τάσεις.

Παρά και τα θετικά αποτελέσματα, η εγκληματολογική έρευνα στράφηκε και στην ΟΔΓ στα τέλη της δεκαετίας του '70 και τις αρχές της δεκαετίας του '80 όλο και περισσότερο από το σωφρονιστικό σύστημα σε διεθνή, «νέα» θέματα που συζητούνται ιδιαίτερα στις ΗΠΑ. Εδώ ρόλο έπαιξαν κυρίως (αρχικά) προληπτικά μέτρα, εναλλακτικοί τρόποι στην ποινική δίωξη και στο σωφρονιστικό σύστημα καθώς και στον τομέα της αυξανόμενης αποκάλυψης των θυμάτων εγκληματικών πράξεων και σε σχέση με την περαιτέρω εξέλιξη της θυματολογίας. Έτσι η «προληπτική αντεγκληματική πολιτική» και «η πρόληψη του εγκλήματος που υπερβαίνει τη δικαιοδοσία της» αποτέλεσε στις αρχές της δεκαετίας του '80 ένα πολυσηζητημένο θέμα της γερμανικής εγκληματολογίας (Schwind u.a. 1980). Αυτή επηρεάστηκε και πάλι από τη διεθνή συζήτηση. Η πρόληψη αποτελούσε στις αρχές της δεκαετίας του '80 παγκοσμίως αντικείμενο εγκληματολογικής έρευνας. Αυτό φαίνεται για παράδειγμα από τα συνεδριακά θέματα των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία από τις εγκληματικές πράξεις και τη μεταχείριση των δραστών. Ο Hasenpusch (1980, σελ. 465) επεξεργάστηκε συνοπτικά ήδη υπάρχοντα προγράμματα πρόληψης στην Ευρώπη (Βέλγιο, Γαλλία, Ελβετία) και τα ταξινόμησε σε έξι διαφορετικές κατηγορίες: 1. Οικογενειακή βοήθεια με στόχο τη βελτίωση της κοινωνικοποίησης και των συνθηκών διαβίωσης παραβατικών και ευρισκόμενων σε «ηθικό κίνδυνο» ανηλίκων, 2. Οργάνωση κοινωνικά αποδεκτών δραστηριοτήτων κατά τον ελεύθερο χρόνο, 3. Κοινοτική εργασία, 4. Ίδρυση κέντρων για μεσολάβηση σε περιπτώσεις κρίσεων, που προσφέρουν άμεση βοήθεια σε νεαρά άτομα σε υπαρξιακές κρίσιμες καταστάσεις, 5. Πληροφορίες για ενδεχόμενα θύματα σχετικά με τη δυνατότητα να προστατεύονται μόνο τους από εγκληματικές πράξεις και 6. Προληπτικά αστυνομικά μέτρα. Σε όλα τα αναφερθέντα μέτρα και προγράμματα υπάρχουν και στην ΟΔΓ πολυάριθμα παραδείγματα. Η γερμανική ένωση για τα δικαστήρια και τις υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων (1984) οργάνωσε το 19ο συνέδριο της στο Mannheim με θέμα «Διαδικασία των δικαστηρίων ανηλίκων και πρόληψη του εγκλήματος». Σε μερικές ομάδες εργασίας συζητήθη-

καν οι δυνατότητες της πρόληψης στην οικογένεια, το σχολείο ή από την αστυνομία (ανηλίκων). Σε μερικά ομοσπονδιακά κρατίδια τέθηκαν σε ισχύ μέτρα σχεδιασμού και πρόληψης. Έτσι ήδη το 1972 ιδρύθηκε στο Βερολίνο για παράδειγμα μια ομάδα σχεδιασμού «Προστασίας και καταπολέμησης της εγκληματικότητας». Στη Βόρεια Ρηνανία-Βεστφαλία δημιουργήθηκε το 1978 μια τοπική ομάδα ανηλίκων. Παρόμοιες ενδοϋπουργικές ομάδες εργασίας συγκροτήθηκαν και σε άλλα ομοσπονδιακά κρατίδια. Στην Κάτω Σαξωνία συγκροτήθηκε το 1980 ο ενδοϋπουργικός κύκλος εργασιών «Προληπτικής αντεγκληματικής πολιτικής», στον οποίο ανήκαν εκπρόσωποι από 6 υπουργεία της ΟΔΓ (Hasenpusch 1982).

Η αρχική πρόληψη, δηλ. η αποτροπή της εγκληματικής συμπεριφοράς, πριν αυτή εκδηλωθεί, προϋποθέτει παρεμβάσεις στη νεαρή ηλικία. Η προσοχή στρέφεται έτσι στην οικογένεια και το σχολείο, τις σημαντικές αρχές κοινωνικοποίησης. Δίκαια τονίζουν για παράδειγμα ο Farrington κ.α. (1986, σελ. 95): «Φαίνεται αρκετά φυσικό η αναζήτηση πρώιμων ενδείξεων προβληματικής συμπεριφοράς να εστιάζει στις οικογένειες και τα σχολεία. Αυτοί εξακολουθούν να είναι οι βασικοί θεσμοί για την κοινωνικοποίηση των παιδιών, συνεπικουρούμενη κατά προτίμηση από την υποστήριξη της εκκλησίας, της γειτονιάς και των κοινωνικών υπηρεσιών. Εάν προκύψει ότι υπάρχει συνέχεια στην ανάπτυξη σοβαρής παραβατικής και εγκληματικής σταδιοδρομίας από πρώιμες μαρτυρίες προβλημάτων κοινωνικοποίησης, τα προληπτικά μέτρα που κατευθύνονται στην οικογένεια και τις σχολικές εμπειρίες μπορεί να αποδειχθούν επιθυμητά και συμφέροντα από άποψη τόσο ανθρώπινου δυναμικού όσο και οικονομική». Ο Schöch τονίζει σαφώς, ότι το σχολείο ως ίδρυμα αγωγής μπορεί και πρέπει, παράλληλα με τα λοιπά καθήκοντά του, να χρησιμεύσει στην αποφυγή της εγκληματικότητας και στην παρεμπόδιση δημιουργίας εγκληματικής σταδιοδρομίας. Στο μεταξύ διάστημα εφαρμόστηκαν στην ΟΔΓ μερικά προγράμματα πρόληψης για την αποτροπή της αντικοινωνικότητας και της αξιόποινης συμπεριφοράς σε σχολικό και οικογενειακό επίπεδο όχι μόνο από εγκληματολόγους, αλλά ακόμα και —για παράδειγμα— από ψυχολόγους (βλ. π.χ. Haisch & Wetzel 1983, Haisch u.a. 1983). Τα προγράμματα πρόληψης στο σχολείο κρίθηκαν απαραίτητα λόγω ιδίως και των αναφορών για την αύξηση των ποσοστών βανδαλισμού και των δυσκολιών πειθαρχίας των μαθητών (βλ. Kury 1982a, 1982b, 1983, Kury & Lerchenmüller 1983, Kube & Schuster 1985, Klockhaus & Habermann-Morbey 1986· για την κατάσταση στην Ιαπωνία: Fujimoto 1983, Miyazawa 1983a). Ως συγκεκριμένα μέτρα πρόληψης στο σχολείο, συζητήθηκαν για παράδειγμα: στοιχεία δικαίου (Kleiner 1980), κοινωνική εργασία στο σχολείο (Malinowski 1983), συμβουλευτικοί σταθμοί στα σχολεία (Wellendorf 1983), καλύτερη εκπαίδευση των δα-

σκάλων (Heller 1983) ή η αλλαγή των σχολικών δομών (Zurek 1986). Το μεγαλύτερο και νεότερο σχέδιο έρευνας στο πεδίο της πρόληψης της εγκληματικότητας για την αντικοινωνική και αξιόποινη συμπεριφορά στο σχολείο διεξήχθη από το 1980 στο KFN στο Αννόβερο (βλ. Lerchenmüller 1986). Σε αυτό εφαρμόστηκε σε πολλά σχολικά επίπεδα ένα κοινωνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα και ιδιαίτερα λήφθηκαν μέτρα για τη βελτίωση της ατμόσφαιρας που επικρατεί στα σχολεία. Το ευρύ πρόγραμμα πρόληψης επαληθεύτηκε με μια μεγάλη εκτιμητική έρευνα, της οποίας τα αποτελέσματα υπόσχονται πολλά (βλ. αναλυτικά Lerchenmüller 1986).

Όσον αφορά τα προληπτικά μέτρα στο οικογενειακό πεδίο, συζητούνται στην ΟΔΓ πολυάριθμες δυνατότητες (βλ. συνοπτικά Kyry 1980). Ένα σχέδιο έρευνας για την οικογενειακή αλληλεπίδραση για την εγκληματική συμπεριφορά των παιδιών διεξήχθη από τον Retzmann (1986). Σε αυτό δόθηκαν συμβουλές και βοήθεια σε γονείς με δυσκολίες στην ανατροφή των παιδιών τους και σε παιδιά που παρουσίαζαν αξιόποινη συμπεριφορά στα πλαίσια της αγωγής τους.

Η σημασία του σχολείου και της οικογένειας για την καταστολή της εγκληματικής και ιδιαίτερα βίαιης συμπεριφοράς γίνεται αντικείμενο εργασίας και στην τελική γνωμάτευση της από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση το Δεκέμβριο του 1987 διορισμένης ανεξάρτητης κυβερνητικής επιτροπής για την αποτροπή και καταστολή της βίας (επιτροπή για τη βία) (βλ. Schwind u.a. 1990). Αυτή η επιτροπή για τη βία, στην οποία ανήκουν 36 μέλη, έχει ως στόχο να μελετήσει, στα πλαίσια μιας δευτερογενούς ανάλυσης, τα αίτια της βίας, ιδιαίτερα της πολιτικής, της βίας στους δρόμους και τις πλατείες, στα γήπεδα, στο σχολείο και την οικογένεια. Σύμφωνα με την επιτροπή πρέπει ακόμα να ερευνηθεί η εξάπλωση, οι δομές, οι αιτίες και οι προϋποθέσεις της βίας, οι δράστες και τα θύματα και οι δυνατότητες περισσότερο δραστικού περιορισμού της βίας και προφύλαξης από αυτήν (1990, σελ. 396). Σχετικά με την πρόληψη ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην οικογένεια και το σχολείο (βλ. και Patterson 1980, Hirschi 1983).

Η αρχική πρόληψη σε σχέση με τις κοινωνικές παρεκκλίσεις και τις διαταραχές ή την εγκληματική συμπεριφορά πραγματοποιήθηκε μέχρι τώρα σπάνια και παρεμπιπτόντως όχι μόνο στην ΟΔΓ και όχι μόνο στο παραβατικό πεδίο (Cowen 1977, Lösel 1983b). Έτσι ο Lösel τονίζει ότι στην πράξη η συστηματική πρόληψη «βρίσκεται σε πολλά πεδία προβλημάτων ακόμα στην αρχή, γεγονός που ισχύει στην ΟΔΓ και για το θέμα της παραβατικής συμπεριφοράς». Η αιτία οφείλεται αφενός στις δυσκολίες αναφορικά με την πραγματοποίηση τέτοιων προληπτικών μέτρων, αφετέρου στο βασικό ενδοιασμό απέναντι σε προγράμματα πρόληψης της εγκληματικής συμπεριφοράς που αφορούν πρόσωπα. Εδώ ανήκει και η αυξανόμενη στην εγκληματολογική συζή-

τηση τάση, κυρίως στην ελαφράς μορφής εγκληματικότητα των ανηλίκων, να προηγείται μια περίοδος αναμονής και να μην εκδηλώνεται αμέσως μια επίσημη αντίδραση (βλ. για τη συζήτηση Kerner 1981, 1984, Lösel 1982, 1986a). Μέτρα ποινικής δίωξης σημαίνουν συχνά ένα λίγο ή πολύ μεγάλο προσωπικό και οικονομικό κόστος, χωρίς οι επιδράσεις τους σχετικά με την πρόληψη της εγκληματικότητας να είναι μεγαλύτερες, από το να μην υπήρχε καμμία αντίδραση (βλ. σχετικά Albrecht u.a. 1981).

Τα προβλήματα που συζητούνται εδώ δεν απευθύνονται σε μεμονωμένα άτομα παρά περισσότερο σε προγράμματα πρόληψης που στοχεύουν στις κοινωνικές προϋποθέσεις, έτσι για παράδειγμα για γενική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των μη προνομιούχων ή σε μέτρα που αφορούν την αρχιτεκτονική και την πολεοδομία. Σε αυτόν τον τομέα υπάρχουν μέχρι σήμερα λίγες μελέτες (βλ. για τη σχέση αρχιτεκτονικής των σπιτιών και εγκληματικότητας π.χ. Rolinski 1980). Η πρόληψη της εγκληματικότητας συζητείται συχνά και σε σχέση με τα αστυνομικά μέτρα. Η αστυνομία δίνει σε τακτά χρονικά διαστήματα συμβουλές στα μέσα μαζικής ενημέρωσης για την πρόληψη της εγκληματικότητας («Η αστυνομία συμβουλεύει»). Εκτιμήσεις των μέτρων αυτών δεν υπάρχουν μέχρι σήμερα. Τέλος του 1979 οργανώθηκε στο Αννόβερο σε ένα αστυνομικό τμήμα της πόλης ένα «πρόγραμμα πρόληψης αστυνομία/κοινωνικός λειτουργός» (PPS) ως πειραματικό μοντέλο. Το πρόγραμμα στοχεύει ιδιαίτερα στην εξάπλωση της ψυχοκοινωνικής προσφοράς μέριμνας, κυρίως στη συμπαράσταση των θυμάτων (βλ. Steinhilper 1982).

Από τις αρχές της δεκαετίας του '80 στην εγκληματολογία της ΟΔΓ συζητήθηκαν στα πλαίσια της πρόληψης εναλλακτικοί τρόποι ποινικής δίωξης ή ποινικής διαδικασίας. Και θυματολογικά ζητήματα, λόγω της αντιπαράθεσης σε διεθνές επίπεδο, απέκτησαν μια αυξανόμενη σημασία. Η απογοήτευση για τη μη ανάλογη, σύμφωνα με τις αρχικές προσδοκίες, μείωση των ποσοστών υποτροπής μετά από την εφαρμογή ενός σωφρονιστικού συστήματος μεταχείρισης, καθώς και η αυξανόμενη συνειδητοποίηση ότι οι ποινικές δικαιοκινήσεις σε σχέση με την επίδρασή τους ή μη στη μετέπειτα σύννομη συμπεριφορά εξακολουθούν να είναι ανταλλάξιμες, ότι δηλαδή κυρώσεις με μικρότερη ένταση παρέμβασης έχουν το ίδιο ή ακόμα ευνοϊκότερα αποτελέσματα, απ' ό,τι για παράδειγμα η στέρηση της ελευθερίας ως σκληρότερη και ιδιαίτερα επίσης δαπανηρή κύρωση, οδήγησε στο ότι όλο και σαφέστερα έγιναν αναφορές για απαιτήσεις λιγότερο ισχυρών παρεμβάσεων «μετριότερων» και ανθρωπιστικότερων εναλλακτικών τρόπων κύρωσης στη μέχρι τώρα πρακτική επιβολής ποινικών κυρώσεων, ιδιαίτερα για τους εφήβους και τους μετεφήβους (βλ. Kury 1984, Albrecht u.a. 1981). Η συζήτηση για εναλλακτικές μορφές, ιδιαί-

τερα για τη στερητική της ελευθερίας ποινή, επισημάνθηκε και λόγω της μέχρι το 1984 συνεχιζόμενης υπερπλήρωσης των φυλακών στην ΟΔΓ (βλ. Heinz 1988, Oberheim 1985).

Ως σημαντικός εξωιδρυματικός εναλλακτικός τρόπος σωφρονισμού και ως «κεντρικό σημείο ορθής αντεγκληματικής πολιτικής στην εξέλιξη του σύγχρονου ποινικού δικαίου» (Kaiser 1983a), αποδείχτηκε από τη θέση της σε ισχύ η αναστολή της ποινής και η αρωγή κατά τη διάρκεια της δοκιμασίας αυτής. Σήμερα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τρόπους κύρωσης και έχει συμβάλει σημαντικά στην αποσυμφόρηση των σωφρονιστικών καταστημάτων (βλ. Heinz 1981, Dünkel & Spieß 1983, Schöch 1988, Berckhauer 1984· για την κατάσταση στην Ιαπωνία βλ. Miyazawa 1983b). Παρά την τεράστια από άποψη αντεγκληματικής πολιτικής σημασία της, η εμπειρική έρευνα σχετικά με το θέμα αυτό είναι εξαιρετικά ελλιπής (Müller-Dietz 1982, σελ. 449).

Από τις αρχές της δεκαετίας του '80 βασικό ρόλο στη νομοθεσία των ανηλίκων στην εγκληματολογική αντιπαράθεση καθώς και στα θέματα αντεγκληματικής πολιτικής της ΟΔΓ διαδραμάτισαν μέτρα εναλλακτικά και εξωιδρυματικά. Ο Heinz τονίζει λόγου χάρη πολύ σωστά (1987, σελ. 129) ότι «στις πλέον ενδιαφέρουσες εξελίξεις στην πρακτική των ποινικών κυρώσεων των ανηλίκων στην ΟΔΓ ανήκουν χωρίς αμφιβολία η δοκιμή και θεσμοποίηση νέων εξωιδρυματικών μέτρων σύμφωνα με τη νομοθεσία ανηλίκων, ιδίως οι θεσμοί της τοποθέτησης του ανηλίκου υπό την επιμέλεια ενός συγκεκριμένου προσώπου και της κοινωφελούς εργασίας, η παιδαγωγικού χαρακτήρα ομαδική εργασία και η συμφιλίωση δράστη και θύματος». Η κοινωφελής εργασία έπαιξε τα τελευταία χρόνια ένα συνεχώς αυξανόμενο ρόλο αντεγκληματικής πολιτικής όχι μόνο στην ΟΔΓ, αλλά και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, κυρίως δε στη Δανία, τη Γαλλία και την Ολλανδία (βλ. Albrecht & Schädler 1986a, 1986b). Τονίζουν (1986b, σελ. 188) για την ΟΔΓ: «Η κοινωφελής εργασία διαδραματίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης ανηλίκων, όπου αντιπροσωπεύει ένα μεγάλο ποσοστό ανάμεσα στα μέτρα που λαμβάνονται για τους νεαρούς δράστες». Παράλληλα επισημαίνεται σωστά από τους συγγραφείς: «Η γνώση μας σχετικά με την πρακτική οργάνωση και τα αποτελέσματα της κοινωφελούς εργασίας είναι ελλιπής. Κατά συνέπεια, χρειάζονται ερευνητικές προσπάθειες για την επίλυση υφιστάμενων προβλημάτων νομικής και πρακτικής υφής».

Πίσω από τα «νέα εξωιδρυματικά μέτρα» κρύβεται μια πληθώρα ποικιλότροπων παρεμβάσεων με διαφορετικά περιεχόμενα, διαδικασίες και στόχους (βλ. λ.χ. Steinhilper & Fischer 1982). Η έρευνα των τρόπων δράσης τους βρίσκεται ακόμα στην αρχή. Πολλά ερευνητικά

προγράμματα λειτουργούν ως απλά πρότυπα και είναι εκ των προτέρων χρονικά περιορισμένα.

Πρέπει να επικροτηθεί ο ενθουσιασμός, με τον οποίο δοκιμάζονται νέες δυνατότητες σε σχέση με εγκληματίες και ιδιαίτερα ανηλίκους, παρά το ότι μερικά προγράμματα όσον αφορά τη συγκρότηση και διεξαγωγή τους εμφανίζονται ακόμα ανώριμα. Είναι πάντως εκπληκτική αυτή η εξέλιξη, διότι όσο ποτέ μέχρι τώρα, η εξωιδρυματική κίνηση όσο και η συγχρόνως δημοφιλής κίνηση επιβολής εναλλακτικών κυρώσεων υπέστησαν από την αρχή από ορισμένους εγκληματολόγους ισχυρότατη κριτική (Heinz 1987). Αυτό δεν ισχύει μόνο για την ΟΔΓ αλλά και για τις ΗΠΑ. Η πρώτη συνοπτική παρουσίαση για τις δυνατότητες, τα μειονεκτήματα και τους κινδύνους της εκτροπής σε διεθνές συγκριτικό επίπεδο, δόθηκε στην ΟΔΓ από τους Kury & Lerchenmüller (1981) (βλ. περιληπτικά και Kaiser 1985b, Blau 1985, Kube 1986· για την εκτροπή στην Ιαπωνία βλ. Miyazawa 1981). Αρχές της δεκαετίας του '80 δημιουργήθηκε ισχυρή αντιπαράθεση με ένα δίτομο έργο (βλ. λ.χ. Kerner 1983, Brusten u.a. 1985). Όλο και περισσότερο αμφισβητήθηκαν μικρότερα και μεγαλύτερα σχέδια για την πρακτική εφαρμογή (βλ. Kirshhoff 1985). Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι η έννοια της εκτροπής δεν χρησιμοποιήθηκε με την ίδια έννοια από όλους (βλ. Kury 1981). Η στρατηγική της αποτελεί για τον Kaiser (1985b, σελ. 75), ο οποίος είναι πολύ προσεκτικός για την εφαρμογή της, «ένα βατό δρόμο για την καταπολέμηση της μικρής εγκληματικότητας, που δεν μπορεί όμως σε καμιά περίπτωση να αντικαταστήσει τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο από το ποινικό δίκαιο, ούτε το επιθυμεί αλλά ούτε και μπορεί, που εμφανίζεται όμως σε περιορισμένο βαθμό σημαντικός, ως αφορμή αλλαγής στη σκέψη αντεγκληματικής πολιτικής και επανόρθωση ανεπιθύμητων ενεργειών της ποινικής δικαιοσύνης» (βλ. και Kaiser 1981a).

Από μέχρι τώρα έρευνες μπορεί να συναχθεί, ότι τα εξωιδρυματικά μέτρα και η παρέκκλιση από μια τυπική διαδικασία δεν είναι καθόλου λιγότερο αποτελεσματικά, από βαρύτερες ποινές, όπως για παράδειγμα η στέρηση της ελευθερίας. Η αποτελεσματικότητα της απονομής ποινικής δικαιοσύνης δεν επηρεάζεται από τις εναλλακτικές κυρώσεις (Schöch 1984, σελ. 47). Οι Heinz και Hügel (1986, σελ. 96), σχετικά με τα μέτρα αγωγής στο ποινικό δίκαιο ανηλίκων, μετά από σχετική έρευνα για την αποτελεσματικότητά τους, δεν καταλήγουν απόλυτα στο ότι η σύννομη συμπεριφορά «είναι ευνοϊκή μετά από επιβολή άτυπων μέτρων σύμφωνα με τις παρ. 45., 47 JGG, από ό,τι μετά από μία καταδίκη». Πάντως, «οι άτυπες αυτές διαδικασίες, και όταν ακόμα περιλαμβάνουν επίβλεψη εντολών και οδηγιών, υπερέχουν από άποψη οικονομίας (πρακτικότητα και ταχύτητα) της τυπικής διαδικασίας. Αποτελούν την πιο πρακτική και γρήγορη αντίδραση για

τη συγκεκριμένη περίπτωση». Ως μια συνέπεια στην ακολουθία της σκέψης, ότι τα ηπιότερα μέτρα έχουν το ίδιο αποτέλεσμα όπως τα αυστηρότερα, πρέπει να ελεγχθεί και στα νέα εξωιδρυματικά μέτρα, στην εκτροπή, σε όλες τις περισσότερο ήπιες μορφές αντίδρασης στην αξιόποινη συμπεριφορά των ανηλίκων μήπως είναι λιγότερο αποτελεσματικά ή εξ ίσου δραστικά με τη «ριζοσπαστική μη παρέμβαση» (Schur 1973). «Και τα νέα εξωιδρυματικά μέτρα χρειάζονται τη δικαιολογία της ανωτερότητας τους σχετικά με την ειδική πρόληψη απέναντι στην αντίδραση που δεν έχει συνέπειες ή που δεν επεμβαίνει τόσο έντονα» (Heinz 1987, σελ. 154).

Σχετικά με την εντεινόμενη συζήτηση θυματολογικών ζητημάτων στην ΟΔΓ, που οδήγησε όλο και περισσότερο στην (εκ νέου) ανακάλυψη του θύματος» από εγκληματικές πράξεις, αναπτύχθηκαν τα τελευταία χρόνια, όπως προαναφέρθηκε, αυξανόμενες δυνατότητες για μια συμφιλίωση δραστών και θυμάτων, ως μια ακόμα εναλλακτική πρόταση στη μέχρι τώρα ποινική διαδικασία. Η προοπτική που σχετίζεται με το θύμα, που ενισχύθηκε ιδιαίτερα με υποβολή ερωτηματολογίων στα θύματα και τις αποκτούμενες με τον τρόπο αυτό γνώσεις για τα θύματα εγκληματικών πράξεων, και με μια αυξανόμενη δέσμευση για τους κοινωνικά αδύνατους, οδήγησε αναμφίβολα σε μια σημαντική ανάπτυξη την εγκληματολογική έρευνα. Από τη θυματολογική έρευνα πηγάζουν πολλά ερεθίσματα αντεγκληματικής πολιτικής (Jung 1985). Ο Kaiser λαμβάνοντας υπ' όψη τη διεθνή εξέλιξη μίλησε ήδη πριν δέκα χρόνια για «μια εκρηκτική αύξηση της θυματολογικής έρευνας κατά την τελευταία δεκαετία», γεγονός που εξαπλώθηκε προοδευτικά και στη γερμανική εγκληματολογία. Ο Kerner φοβάται (1985, σελ. 497) ότι «ο λόγος για τα θύματα, που είναι της μόδας, περικλείει τον κίνδυνο να καταλήξει σε απλές φιλολογικές συζητήσεις».

Η συζήτηση για την επανεκτίμηση των θυμάτων εγκληματικών πράξεων, όπως κατ' εξοχή στην ποινική διαδικασία, είναι εν πλήρει εξελίξει τα τελευταία χρόνια στην ΟΔΓ. Εδώ πρέπει να ληφθεί υπ' όψη, ότι το ενδιαφέρον για τα θύματα και η αποκατάσταση της ζημιάς δεν είναι σε καμιά περίπτωση νέα και η σημασία των θυμάτων είχε ήδη επισημανθεί κατά την δημιουργία της ειρήνης του δικαίου (βλ. Ameijnchen 1970, Schöch 1987). Η θυματολογία έχει διαφοροποιηθεί και στην ΟΔΓ και βρίσκεται σε σημαντική εξελικτική πορεία. Υπάρχουν ήδη συνοπτικές αναφορές, μερικά συλλογικά έργα και τα πρώτα αποτελέσματα μεγαλύτερων ερευνών (βλ. Schneider 1975, Kirchhoff & Sessar 1979, Janssen & Kerner 1985a, 1985b, Kaiser 1985c, Villmow 1983b, 1985b, Kaiser, Kury & Albrecht 1988a, Villmow & Plempner 1984, Sessar u.a. 1986). Και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, εκτός από την ΟΔΓ, συζητείται όλο και περισσότερο η σημασία των θυμάτων, σύμφωνα με τις διεθνείς τάσεις (βλ. λ.χ. Council of Europe 1985,

Drapkin & Viano 1974, Separovic 1985· για την Ιαπωνία βλ. π.χ. Miyazawa 1970, 1974, 1975, Miyazawa & Ohya 1986, Miyazawa u.a. 1982).

Η θυματολογική έρευνα ανακινήθηκε ιδιαίτερα από τη διεθνή θυματολογική μελέτη, με τη μορφή τηλεφωνικών συνεντεύξεων, μιας ομάδας εργασίας με τον van Dijk (Ολλανδία). Η διεξαγωγή της καλύπτει 17 χώρες, στις οποίες θα προστεθούν και άλλες με δείγμα πάνω από 30.000 άτομα άνω των 16 ετών. Η έρευνα που δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα θα επανεκτιμηθεί το 1992. Τα πρώτα αποτελέσματα φαίνονται πολύ ενδιαφέροντα και θα συνεισφέρουν στη συγκριτική εγκληματολογία (βλ. van Dijk u.a. 1990). Η συζήτηση της προβληματικής των θυμάτων οδήγησε στην ΟΔΓ σε συγκεκριμένα νομοθετικά μέτρα. Έτσι από το 1976 ισχύει ο νόμος για την αποκατάσταση των θυμάτων. Μετά από 11 χρόνια, την 1.4.1987 τέθηκε σε ισχύ ο πρώτος νόμος για τη βελτίωση της θέσης του θύματος στην ποινική διαδικασία. Πάνω από 10 χρόνια βοηθούνται από το κράτος σύμφωνα με τον πρώτο νόμο, τα θύματα εγκλημάτων βίας, και μόνο αυτά. Κατά πόσο βέβαια η δικαιική πρακτική έχει προσαρμοστεί στις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις και τις εφαρμόζει, θα συναχθεί από τη μεγάλη θυματολογική έρευνα που έχει αρχίσει το MPI στο Freiburg. Και σε άλλες χώρες θεσπίστηκαν νομοθετικές ρυθμίσεις για την αποζημίωση των θυμάτων από εγκληματικές πράξεις (στην Ιαπωνία υπάρχει ο σχετικός νόμος από την 1.1.1981). Οι οικονομικές παροχές για τα θύματα των εγκληματικών πράξεων αυξήθηκαν με τον καιρό (π.χ. 1976: 2.056 μάρκα, 1980: 7.640.772 μάρκα, 1984: 20.358.761 μάρκα) (βλ. αναλυτικά Kiefl & Lampek 1986, σελ. 303). Αυτό δεν πρέπει να μας οδηγεί σε λανθασμένα συμπεράσματα, διότι σύμφωνα με τους ορισμούς του νομοθέτη, μόνο ένα πολύ μικρό μέρος των θυμάτων εγκληματικών πράξεων δικαιούται αποζημίωσης. Μόνο σε ένα 7,2% των θυματοποιήσεων κατατίθεται αίτηση αποζημίωσης και μόνο κάθε δέκατη αίτηση γίνεται δεκτή. Αυτό σημαίνει ότι συνολικά ούτε το 1% των θυμάτων εγκλημάτων βίας παίρνουν μια κρατική αποζημίωση. Παρά τους περιορισμούς αυτούς στην ευρεία αποτελεσματικότητα του νόμου, σύμφωνα με μια έρευνα εφαρμογής του στη Βάδη-Βυρτεμβέργη από το 1976 έως το 1980, πρόσφερε σημαντική υλική βοήθεια για ένα ποσοστό των θυμάτων και ιδιαίτερα των βαρύτερα πληγέντων (Möllhoff u.a. 1983, σελ. 256). Ο νέος νόμος του 1987 επισημαίνει τρία σημεία ιδιαίτερα: 1. Καθορίστηκε εκ νέου η εξουσία σύμπραξης του θύματος στην ποινική δίκη, 2. ενισχύθηκε η σύμφωνα με τη διαδικασία προστασία του πληγέντος από επεμβάσεις στην προσωπικότητά του και 3. δόθηκε προτεραιότητα στην αποκατάσταση της βλάβης (βλ. Jung 1987, σελ. 158 και Stock 1987).

Σε συνάρτηση με τη θυματολογική συζήτηση στα πλαίσια της συγκεκριμένης δράσης αντεγκληματικής πολιτικής συζητήθηκαν σε πα-

γκόσμιο επίπεδο και την ΟΔΓ, οι δυνατότητες αποκατάστασης της βλάβης και η συμφιλίωση θυμάτων και δραστών (βλ. για τις ΗΓΠΑ λ.χ. P.R. Schneider 1982, 1985). Η αντίληψη της αποκατάστασης της βλάβης προσκρούει σε μια ευρύτερη αποδοχή, αν και αυτό το πρότυπο αποκατάστασης της βλάβης μπορεί να τύχει μόνο περιορισμένης ισχύος (βλ. Beste 1987, Frehsee 1987, Hofmann 1973). Εν μέρει προβάλλεται ένα νέο «παράδειγμα» στη θεώρηση για την αποκατάσταση των θυμάτων. Σύμφωνα με τον Sessar (1983, σελ. 158) το υπάρχον ποινικό σύστημα πρέπει να αντικατασταθεί από μέτρα αποκατάστασης και να διευρυνθεί, έτσι ώστε η ικανοποίηση του θύματος να είναι ταυτόσημη με εκείνη της κοινωνίας. Το ότι, κατά τη γνώμη του, παρά τη μεγάλη κριτική που ασκείται στο ποινικό δίκαιο δεν φαίνεται να αλλάζει τίποτα, να δημιουργείται κάτι καλύτερο από αυτό, πρέπει να επιχειρηθεί η βελτίωση του ποινικού δικαίου, και στη συγκεκριμένη περίπτωση με τη βοήθεια της αποκατάστασης (1983, σελ. 159).

Ιδιαίτερα από τις αρχές της δεκαετίας του '80 εκπονήθηκαν στην ΟΔΓ πολυάριθμα προγράμματα για μια συμφιλίωση δραστών και θυμάτων, στα οποία η μεθοδολογική προσέγγιση είναι πολύ διαφορετική. Συνολικά προσφέρονται οι ακόλουθες τρεις δυνατότητες μιας συμφιλίωσης δραστών και θυμάτων στα πλαίσια του ποινικού δικαίου: 1. Συμφιλίωση κατά το στάδιο της προδικασίας, 2. κατά τη διάρκεια της ποινικής δίκης και 3. κατά το σωφρονισμό (βλ. αναλυτικά Dünkel & Rössner 1987· για το ποινικό δίκαιο ανηλίκων Dölling 1987, Schöch 1987).

Η σημασία μιας τέτοιας ενέργειας καταφαίνεται στην αντεγκληματική πολιτική της ΟΔΓ από το ότι στις ημερίδες για το δίκαιο των ανηλίκων οι δύο τελευταίες ομάδες εργασίας ασχολήθηκαν διεξοδικά με αυτήν την προβληματική. Παρουσιάστηκαν και συγκεκριμένα προγράμματα, όπως θα διεξαχθούν στο Braunschweig, στο Reutlingen ή την Κολωνία (Deutsche Vereinigung 1984, 1987 στην Ιαπωνία βλ. λ.χ. Miyazawa 1987, Walter 1988).

5. Η περαιτέρω ανάπτυξη της εγκληματολογίας

Ολοκληρώνοντας θα πρέπει να παρουσιαστούν ορισμένες σκέψεις σχετικά με την περαιτέρω εξέλιξη της εγκληματολογίας. Πρέπει να ληφθεί υπ' όψη ότι οι προγνώσεις, και σε αυτό το δύσκολο πεδίο, είναι βεβαρυμένες με υψηλούς δείκτες ανασφάλειας.

Από τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η σχετικά μικρή εγκληματολογική ομάδα στην ΟΔΓ έχει να παρουσιάσει σημαντικό έργο για τα τελευταία 20 χρόνια, όσον αφορά την εμπειρική έρευνα. Και η εδραίωση της εγκληματολογικής έρευνας προχώρησε με γρήγορο ρυθμό στην ΟΔΓ. Η ποιότητα των εμπειρικών ερευνών ανέβηκε

ιδιαίτερα με τη συμμετοχή των κοινωνικών επιστημών, όπου οι Ψυχολόγοι ασκούν έναν κεντρικό ρόλο. Παράπονα από μεμονωμένους Νομικούς και Ψυχιάτρους για τον ευρύ προσανατολισμό της εγκληματολογίας προς τις κοινωνικές επιστήμες και η κοινωνιολογική της αποξένωση (πρβλ. Lefrenz 1981) δεν λαμβάνονται σοβαρά υπ' όψη σήμερα από τους εγκληματολόγους που εργάζονται εμπειρικά και είναι διεθνώς προσανατολισμένοι. Ο αυξανόμενος προσανατολισμός προς τις κοινωνικές επιστήμες της εγκληματολογίας είναι απαραίτητος για την περαιτέρω ανάπτυξή της. Εάν θελήσει η εγκληματολογία να βελτιώσει τις αρχές της σε σχέση με τη θεωρητική ανάπτυξη και την εμπειρική έρευνα και να μπορεί να συναγωνίζεται τη διεθνή και ιδιαίτερα την αμερικανική έρευνα των ΗΠΑ, δεν θα πρέπει να αγνοηθεί η συμμετοχή των κοινωνικών επιστημόνων στην έρευνα.

Με θέματα μελλοντικής εγκληματολογικής έρευνας ασχολείται από χρόνια ιδιαίτερα ο Kaiser (1971, 1972, 1975, 1980b, 1981b, 1981c, 1983b, 1988a, σελ. 176 επ., Kaiser & Würtenberger 1972, βλ. και Schneider 1981, 1987, Sessar 1986, Albrecht 1985, Lösel 1986b, Schöch 1981, Blath 1985). Σε σχέση με αυτά που αναφέρθηκαν, μπορούν να επισημανθούν για τα επόμενα χρόνια τα ακόλουθα ερευνητικά θέματα και προβλήματα στην εγκληματολογία της ΟΔΓ (βλ. και Kury 1986a, 1989· για τη διεθνή εξέλιξη βλ. π.χ. White & Krislov 1977):

5.1. Τα σημαντικά θέματα της γερμανικής εγκληματολογικής έρευνας της δεκαετίας του '70, όπως η στερητική της ελευθερίας ποινή, το σωφρονιστικό σύστημα και ιδιαίτερα η έρευνα σχετικά με τη μεταχείριση, θα πρέπει να συνεχίσουν να θεωρούνται και στο μέλλον θέματα εγκληματολογικής έρευνας, ακόμα και αν μειωθεί η σημασία τους (βλ. Kaiser 1980b, 1988a, σελ. 177). Η στερητική της ελευθερίας ποινή είναι μια τεράστια επέμβαση στη ζωή του καθενός και αποτελεί στην ΟΔΓ τη βαρύτερη ποινική κύρωση. Αν η κοινωνικοποίηση στο σωφρονιστικό σύστημα φαίνεται εξαιρετικά δύσκολη, τα πρότυπα της μεταχείρισης δεν σημαίνει ότι είναι περιττά, διότι μπορούν να συμβάλουν στον εξανθρωπισμό του σωφρονιστικού συστήματος και στη μείωση των αρνητικών συνεπειών του εγκλεισμού. Η έρευνα στο θέμα αυτό μπορεί να φέρει ακόμα κι άλλες δυνατότητες για τη μείωση της επιβολής στερητικών της ελευθερίας ποινών. Και η κράτηση των υποδίκων χρειάζεται απαραίτητα και άλλη έρευνα. Στην ΟΔΓ κυριαρχούν ακόμα άσχημες καταστάσεις, στη μείωση των οποίων μπορεί η εγκληματολογική έρευνα με κριτική ανάλυση να συμβάλει σημαντικά (Kury 1986a, 1987b). Ιδιαίτερα η έρευνα των κυρώσεων και της μεταχείρισης θα πρέπει να προκύπτει περισσότερο από τη θεωρία, γεγονός που στο σύνολό του ισχύει για την εγκληματολογική έρευνα (Albrecht 1985).

5.2. Δίκαια ήρθαν στο προσκήνιο τα εξωιδρυματικά μέτρα και ιδιαίτερα η βοήθεια κατά το στάδιο της αναστολής. Το ότι τα θέματα αυτά δεν θεωρούνται ξεπερασμένα, το απέδειξαν πολυάριθμες έρευνες. Η μελλοντική εγκληματολογική έρευνα πρέπει να φέρει κι άλλες δυνατότητες μείωσης των μέτρων των στερητικών της ελευθερίας και να συμβάλει στη μείωση του σωφρονισμού. Η αποτελεσματικότητα των εξωιδρυματικών μέτρων ερευνήθηκε μέχρι τώρα με διάφορες προσεγγίσεις. Σωστά τονίζει ο Heinz (1984, σελ. 513 επ.), ότι η έρευνα των κυρώσεων στην ΟΔΓ περιορίστηκε πάντα στη μελέτη των τυπικών κυρώσεων του ποινικού δικαίου και μάλιστα των πιο σοβαρών. Στην ΟΔΓ μόλις άρχισε μια διαφορετική έρευνα πάνω στην επίβλεψη κατά τη διάρκεια της δοκιμασίας και στο φάσμα βοήθειας κατά το διάστημα αυτό (πρβλ. Hesenfer 1986).

5.3. Σε αυτό το πλαίσιο απαραίτητη ακόμα είναι η συνέχιση της έρευνας της προσωπικότητας αναφορικά με την εγκληματικότητα. Η αξιόποινη συμπεριφορά μπορεί τουλάχιστον κατά κανόνα να ερμηνευθεί όχι μόνο με κοινωνικές μεταβλητές. Σε τελευταία ανάλυση πρέπει να αναλυθεί μόνο από τις περιβαλλοντικές και προσωπικές μεταβλητές και την αλληλεπίδρασή τους. Αυτό ισχύει όχι μόνο για την αξιόποινη συμπεριφορά, αλλά και για τη συμπεριφορά των θυμάτων. Εδώ σημαντικός είναι ο συνδυασμός θεωριών της προσωπικότητας και της κοινωνικής ψυχολογίας και η περαιτέρω εξέλιξή τους (Lösel 1986b).

5.4. Ένα μεγάλο μέρος εγκλημάτων τελείται από ένα σχετικά μικρό αριθμό δραστών, από τους λεγόμενους «καθ' έξη εγκληματίες» (Intensivtäter). Αναφορικά με μια μείωση και της βαρύτερης ακόμα εγκληματικότητας πρέπει να ελκύσει την προσοχή των ερευνητών (βλ. Kaiser 1981b, Dünkel & Geng 1988).

5.5. Η πρακτική της επιμέτρησης των ποινών εκτίθεται σε ισχυρές προσωπικές, τοπικές και χρονικές επιρροές. Χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση του θέματος για μια ορθολογική αντεγκληματική πολιτική.

5.6. Ένα θέμα που θα επανέλθει στην εγκληματολογική έρευνα πρέπει να είναι η έρευνα πρόγνωσης. Ορθά τονίζεται συνεχώς η σημασία του. Οι προγνώσεις παίζουν σημαντικό ρόλο στις σωφρονιστικές αποφάσεις αλλά και στις ψυχολογικές και ψυχιατρικές δικαστικές τοποθετήσεις. Εδώ μπορούν να βοηθήσουν νέες ερευνητικές προσεγγίσεις, όπως αυτές που προτείνει ο Lösel (1986b).

5.7. Προσοχή πρέπει να δοθεί και στις μορφές εγκληματικότητας,

που καταπονούν ιδιαίτερα την κοινωνία, όπως σε εγκλήματα βίας, ναρκωτικά, οικονομικά και εγκλήματα στο περιβάλλον, κατάχρηση εξουσίας στα πλαίσια πολιτικών εγκλημάτων ή στο οργανωμένο έγκλημα (βλ. Albrecht u.a. 1986). Σε αυτόν το συσχετισμό τίθενται και θέματα πολιτικοοικονομικά (βλ. Kaiser 1981b, 1983b, 1988a, σελ. 178).

5.8. Στο θέμα της εγκληματικότητας των αλλοδαπών, υπάρχουν ορισμένες σχετικές έρευνες στην ΟΔΓ, το θέμα θα εξακολουθεί όμως να παραμένει επίκαιρο. Τον τελευταίο μάλιστα καιρό η προβληματική αυξάνεται και με την άφιξη των ανατολικογερμανών. Δεν είναι ακόμα σαφές ποιά προβλήματα εγκληματικότητας θα προκύψουν από την ένωση των δύο Γερμανιών. Μια πρώτη συγκριτική εμπειρική έρευνα θα γίνει από το MPI σε συνεργασία με το ΒΚΑ.

5.9. Σημαντικό είναι και το θέμα της έρευνας σχετικά με τη γένεση των κανόνων, το οποίο στην ΟΔΓ είναι σε αρχικό στάδιο. Μέχρι τώρα διεξήχθησαν περιορισμένες έρευνες (βλ. Kaiser, Kury και Albrecht 1988b, τόμος II).

5.10. Διεθνώς επίκαιρο είναι και το θέμα της πρόληψης της εγκληματικότητας. Θα είναι θέμα γερμανικού επαρχιωτισμού αν αγνοηθεί το πεδίο της πρωτογενούς πρόληψης της εγκληματικότητας. Απαραίτητη είναι εδώ η στενή συνεργασία με κοινωνικούς επιστήμονες και ιδιαίτερα ψυχολόγους (βλ. Schwind u.a. 1990).

5.11. Εδώ και χρόνια λείπει από την εγκληματολογία της ΟΔΓ μια έρευνα κοόρτης. Αν και διεθνώς και στην ΟΔΓ τέτοιες έρευνες αμφισβητούνται, μόνο μέσα από τέτοιες έρευνες μπορούν να απαντηθούν ζητήματα που σχετίζονται με την αιτιολογία και την πορεία της αξιόποινης συμπεριφοράς. Έχουν παρά την πολυπλοκότητά τους σημαντικά πλεονεκτήματα απέναντι σε άλλες μεθόδους. Ορθά τονίζει ο Farrington (1986, σελ. 176): «Πιστεύουμε ότι τώρα είναι ο καιρός να οργανώσουμε μια ή περισσότερες μεγάλες μακρο-πειραματικές μελέτες». Στο μεταξύ διεξάγεται στην ΟΔΓ από την ερευνητική ομάδα του MPI μια μεγάλη έρευνα κοόρτης σε συνεργασία με την ερευνητική εγκληματολογική ομάδα στην Konstanz (βλ. Kaiser u.a. 1986, Kaiser & Geissler 1988). Τόσο από λόγους περιεχομένου όσο και μεθοδολογικούς η συνεργασία των ψυχολόγων σε αυτές είναι απολύτως απαραίτητη, διότι έχουν ακριβώς την εμπειρία από τέτοιες έρευνες.

5.12. Συχνά εκφράζεται η ανάγκη για μακροχρόνια συνεχή παρακολούθηση του εγκλήματος. Οι επίσημες εγκληματολογικές στατιστικές, όπως είναι γνωστό, είναι ανακριβείς και δεν μπορούν να λύσουν

το πρόβλημα. Επαναληπτικές έρευνες σε παλαιότερα λόγου χάρι μελετήματα για το σκοτεινό αριθμό δεν είναι μέχρι σήμερα αρκετές στην ΟΔΓ (βλ. Kaiser, Kury & Albrecht 1988b). Ενδιαφέρουσα θα είναι η επαναληπτική έρευνα της θυματολογικής μελέτης το 1992, που έχει ήδη αρχίσει (van Dijk u.a. 1990).

5.13. Ένα σημαντικό πεδίο μελλοντικής εγκληματολογικής μελέτης θα είναι η θυματολογική έρευνα. Γι' αυτό το MPI σχεδιάζει μια μεγάλη τέτοια μελέτη. Εν μέρει διεξήχθησαν και παλαιότερα με διεθνή συμμετοχή μεμονωμένες έρευνες στον τομέα αυτό. Και εδώ θα γίνει μια μακροχρόνια παρατήρηση. Μπορεί δε να συνδυασθεί με μια έρευνα κοόρτης. Σημαντικό θα είναι να δούμε το θύμα όχι ως μεμονωμένο άτομο αλλά στον κοινωνικό του περίγυρο και να αποφευχθούν τα λάθη που έγιναν σχετικά με την έρευνα για την προσωπικότητα του εγκληματία. Πολλά κράτη διεξάγουν κατ' επανάληψη θυματολογικές έρευνες. Στην ΟΔΓ αρχίζουν τώρα με τη συλλογή σχετικών εμπειριών. Πρέπει να ληφθούν υπ' όψη θέματα βοήθειας και αποκατάστασης των θυμάτων, αποκατάστασης της βλάβης και συμφιλίωσης δράστη και θύματος. Οι δυνατότητες που προσφέρονται στην ΟΔΓ δεν δίνουν αρκετά ερεθίσματα για μελέτη. Στη βιβλιογραφία που καταγράφει ο Kürzinger (1988) υπάρχουν ελάχιστες γερμανικές δημοσιεύσεις για τη θυματολογία. Αυτό όμως θα αλλάξει τα επόμενα χρόνια, λόγω ακριβώς του μεγάλου ερευνητικού ενδιαφέροντος.

5.14. Η μελλοντική εγκληματολογική έρευνα θα καταβάλει προσπάθειες για την εξέλιξη των εγκληματολογικών θεωριών. Σε αυτό χρειάζεται η συμβολή των κοινωνικών επιστημόνων. Συγγενικοί κλάδοι, όπως της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας έχουν ένα μεγάλο θεωρητικό υπόβαθρο, που θα μπορούσε να χρησιμεύσει στο εγκληματολογικό πεδίο (βλ. Lösel 1986b). Κυρίως θα ελεγχθούν εκείνες οι θεωρίες που είναι διεθνώς παραδεκτές (βλ. Albrecht 1985). Πρόσφατα έκαναν την εμφάνισή τους ερευνητές που είναι οπαδοί βιοκοινωνικών θεωριών (βλ. λ.χ. Buikhuisen 1990). Πρέπει να ελεγχθούν κριτικά οι μεμονωμένες θεωρητικές προσεγγίσεις, μακριά από προκαταλήψεις και μονόπλευρες αντιλήψεις που θα οδηγήσουν σε μονομερείς εκτιμήσεις.

5.15. Τέλος πρέπει να γίνει μια τελειοποίηση της μεθοδολογίας στην εγκληματολογική μελέτη. Πρέπει για παράδειγμα να αναπτυχθεί η εκτιμητική έρευνα (βλ. Wittmann 1985). Εδώ βασικά μπορούν να βοηθήσουν οι ψυχολόγοι με τα δικά τους μεθοδολογικά εργαλεία. Η ποιότητα της (μελλοντικής) εγκληματολογικής έρευνας θα εξαρτηθεί

από το κατά πόσο έχει διεξαχθεί πάνω σε ένα ευρύ θεωρητικό φάσμα και σε καλή μεθοδολογία.

Η εγκληματολογική έρευνα στην ΟΔΓ άρχισε τα τελευταία χρόνια να χειραφετείται όλο και περισσότερο από το ποινικό δίκαιο. Ο Sessar τονίζει (1986, σελ. 391) ότι η εγκληματολογία οδηγείται σε ευρύτερους ορίζοντες. Μετά από έναν αμεσότερο, εσωτερικό στο σύστημα, προβληματισμό πάνω στον τρόπο ελέγχου του ποινικού δικαίου και της ποινικής δικαιοσύνης, ανατρέχει στις βάσεις της και απαιτεί πλέον την επαλήθευσή της μέσω μιας εμπειρικής διαδικασίας ελέγχου. Στο τελευταίο συνέδριο της DFG για την εγκληματολογία του 1986 στη Βρέμη, ο Schumann (1987) πρότεινε να επιλεγεί μια ερευνητική προοπτική, που θα επιτρέπει στην εγκληματολογία να αναπτυχθεί από κοινωνική επιστήμη για να ωφελήσει το ποινικό δίκαιο και όχι να ωφεληθεί από αυτό.

Η εγκληματολογική έρευνα στην ΟΔΓ έχει τα τελευταία χρόνια προσλάβει το χαρακτήρα κοινωνικής επιστήμης. Η ψυχολογία ενδιαφέρεται όλο και περισσότερο για τον κλάδο αυτό. Αυτό βέβαια οδήγησε σε μια μεθοδικά καλύτερη έρευνα, αλλά και σε μια σημαντική διαφοροποίηση στα ζητήματα των μεμονωμένων ερευνών.

Η βελτίωση και ειδίκευση της εγκληματολογικής έρευνας θα αυξήσει και τις ευκαιρίες αποδοχής και προσοχής από την πλευρά της αντεγκληματικής πολιτικής, αν και δεν πρέπει κανείς να τρέφει μεγάλες προσδοκίες. Οι πολιτικές αποφάσεις δεν θα ληφθούν κατά κανόνα πρωταρχικά βάσει των κοινωνικοεπιστημονικών δεδομένων, και να υπάρχουν αυτά. Ορθά τονίζει ο Kunz (1990, σελ. 94) ότι η αναφορά σε μεμονωμένα εμπειρικά επιστημονικά στοιχεία αποτελεί ένα επιχείρημα από τα πολλά στα πλαίσια της αντεγκληματικής πολιτικής. Αυτή η αναφορά, εκεί όπου γίνεται επίκληση επιστημονικών στοιχείων, είναι συχνά η ωραιοποίηση μιας απόφασης που έχει κίνητρα τελείως αντίθετα από την αλήθεια. Κάθε πολιτική ομάδα ανατρέχει από την άφθονη προσφορά στην εγκληματολογική εμπειρία που της είναι αρεστή (βλ. και Albrecht 1982, Schüler-Springorum 1984, Kaiser 1986).

Για την περαιτέρω ανάπτυξη της (εμπειρικής) εγκληματολογίας θα είναι απαραίτητη η προοδευτική εμπέδωση των κοινωνικών θεωριών και της εμπειρίας. Το ότι οι μη νομικοί αρχίζουν να ερευνούν όχι μόνο στα πλαίσια του ποινικού δικαίου αλλά και πέρα από αυτό, και ανοίγουν ορίζοντες σε νέα ερευνητικά θέματα, δεν εκπλήσσει, παρά αποτελεί τη λογική συνέπεια της μέχρι τώρα εξελικτικής πορείας της εγκληματολογικής έρευνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Albrecht, H.-J.:** Diskussion über die Anträge auf Einrichtung eines neuen DFG-Schwerpunktes im Rahmen der Disziplinen Kriminologie und Kriminalsoziologie. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 60 (1977), pp. 185-186.
- Albrecht, H.-J.:** Bericht über ein Kolloquium zum DFG-Schwerpunktprogramm "Empirische Sanktionsforschung - Genese und Wirkungen von Sanktionsnormen und Sanktionen". *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 64 (1981), pp. 383-388.
- Albrecht, G.:** "Muß angewandte Soziologie konforme Soziologie sein?" In: Beck, U. (Hrsg.): *Soziologie und Praxis. Erfahrungen, Konflikte, Perspektiven.* Göttingen 1982, pp. 161-204.
- Albrecht, H.-J.:** Perspektiven der Kriminologischen Forschung. In: Kury, H. (Ed.): *Kriminologische Forschung in der Diskussion: Berichte, Standpunkte, Analysen.* Köln et al. 1985, pp. 141-168.
- Albrecht, H.-J.:** Jugendarbeitslosigkeit und Jugendkriminalität - Empirische Befunde zu den Beziehungen zwischen zwei sozialen Problemen. In: Münder, J., Sack, F., Albrecht, H.-J., Plewig, H.-J.: *Jugendarbeitslosigkeit und Jugendkriminalität.* Neuwied 1987, pp. 41-92.
- Albrecht, H.-J.:** Ausländerkriminalität. In: Jung, H. (Ed.): *Fälle zum Wahlfach Kriminologie, Jugendstrafrecht, Strafvollzug.* München 1988, pp. 183-204.
- Albrecht, H.-J., Schädler, W. (Eds.):** *Community service.* Freiburg 1986a.
- Albrecht, H.-J., Schädler, W.:** *Community service in Europe: Concluding remarks.* In: Albrecht, H.-J., Schädler, W. (Eds.): *Community service.* Freiburg 1986b, pp. 191-195.
- Albrecht, H.-J., Sieber, U. (Eds.):** *Zwanzig Jahre Südwestdeutsche Kriminologische Kolloquien.* Freiburg 1984.
- Albrecht, H.-J., Dünkel, F., Spieß, G.:** Empirische Sanktionsforschung und die Begründbarkeit von Kriminalpolitik. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 64 (1981), pp. 310-326.
- Albrecht, H.-J., Heine, G., Meinberg, V.:** Umweltstrafrecht und Umweltkriminalität. In: Brusten, M., Häussling, J.M., Malinowski, P. (Eds.): *Kriminologie im Spannungsfeld von Kriminalpolitik und Kriminalpraxis.* Stuttgart 1986, pp. 193-228.
- Amelang, M.:** Sozial abweichendes Verhalten. Entstehung - Verbreitung - Verhinderung, Berlin et al. 1986.
- Amelang, M. (Ed.):** Bericht über den 35. Kongreß der Deutschen Gesellschaft für Psychologie in Heidelberg 1986. Göttingen et al. 1987.

- Amelunxen, C.:** Das Opfer in der Straftat. Hamburg 1970.
- Baurmann, M.:** Sexualität, Gewalt und psychische Folgen. Wiesbaden 1983.
- Berckhauer, F.:** Die Bewährungshilfe im Spiegel der amtlichen Statistik. In: Steinhilper, G. (Ed.): Soziale Dienste in der Strafrechtspflege. Heidelberg 1984, pp. 45-64.
- Berckhauer, F.:** Institutionen der Kriminologie. In: Kaiser, G., Kerner, H.-J., Sack, F., Schellhoss, H. (Eds.): Kleines Kriminologisches Wörterbuch. Heidelberg 1985, pp. 152-156.
- Berckhauer, F., Hasenpusch, B., Steinhilper, M.:** Kriminologie in der Justizpraxis. - 10 Jahre Referatsgruppe im niedersächsischen Ministerium der Justiz -. In: Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): Kriminologische Forschung in den 80er Jahren. Freiburg 1988, pp. 223-248.
- Beste, H.:** Innere Sicherheit und Sozialforschung. Eine empirische Analyse der Entwicklung kriminologischer Forschung und staatlicher Kontrollpolitik. Münster 1983.
- Beste, H.:** Probleme der Schadenswiedergutmachung im Zuge viktimisierter Kriminalpolitik. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform 70 (1987), pp. 336-351.
- Bieker, R., Floercke, P.:** Trotz beachtlicher Leistungen noch viele Forschungsfragen offen. Bericht über das 2. Kolloquium zum DFG-Schwerpunktprogramm "Empirische Sanktionsforschung - Genese und Wirkungen von Sanktionsnormen und Sanktionen". Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform 66 (1983), pp. 178-183.
- Blath, R.:** Kriminologische Forschung aus strafrechtspolitischer Sicht. In: Kury, H. (Hrsg.): Kriminologische Forschung in der Diskussion. Berichte, Standpunkte, Analysen. Köln u.a. 1985, pp. 77-110.
- Blau, G.:** Diversion unter nationalem und internationalem Aspekt. In: Kury, H. (Ed.): Kriminologische Forschung in der Diskussion, Berichte, Standpunkte, Analysen. Köln et al. 1985, pp. 311-339.
- Blumenberg, F.-J. (Ed.):** Praxisorientierte Forschung in Jugendhilfe und Jugendkriminalrechtspflege. Freiburg 1983.
- Brusten, M.:** Staatliche Institutionalisierung kriminologischer Forschung - Perspektiven und Probleme. In: Kury, H. (Ed.): Perspektiven und Probleme kriminologischer Forschung. Köln et al. 1981, pp. 135-182.
- Brusten, M., Herriger, N., Malinowski, P. (Eds.):** Entkriminalisierung. Sozialwissenschaftliche Analysen zu neuen Formen der Kriminalpolitik. Opladen 1985.

- Bulkuisen, W.:** Der Täter in seinen biosozialen Bezügen. In: Kerner, H.-J., Kaiser, G. (Hrsg.): Kriminalität. Persönlichkeit, Lebensgeschichte und Verhalten. Berlin u.a. 1990, pp. 65-79.
- Chaidou, A.:** Junge Ausländer aus Gastarbeiterfamilien in der Bundesrepublik Deutschland: Ihre Kriminalität nach offizieller Registrierung und nach ihrer Selbstdarstellung. Frankfurt u.a. 1984.
- Council of Europe (Ed.):** Research on victimisation. Strasbourg 1985.
- Cowen, E.L.:** Baby-steps towards primary prevention. *American Journal of Community Psychology* 5 (1977), pp. 1-22.
- Deutsche Vereinigung für Jugendgerichte und Jugendgerichtshilfen e.V. (Ed.):** Jugendgerichtsverfahren und Kriminalprävention. München 1984.
- Deutsche Vereinigung für Jugendgerichte und Jugendgerichtshilfen e.V. (Ed.):** Und wenn es künftig weniger werden. - Die Herausforderung der geburtenschwachen Jahrgängen -. München 1987.
- van Dijk, J.J.M., Mayhew, P., Killias, M.:** Experiences of crime across the world. Key findings from the 1989 international crime survey. Deventer, Boston 1990.
- Drapkin, I., Viano, E. (Eds.):** Victimology: A new focus. Lexington/Mass. 1974, 5 Vols.
- Dunkel, F., Geng, B.:** Aspects of the recidivism of career offenders according to different forms of correction and release from prison. In: Kaiser, G., Geissler, I. (Eds.): Crime and criminal justice. Freiburg 1988, pp. 137-185.
- Dunkel, F., Rössner, D.:** Täter-Opfer-Ausgleich in der Bundesrepublik Deutschland, Österreich und der Schweiz. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* 99 (1987), pp. 845-872.
- Dunkel, F., Spieß, G. (Eds.):** Alternativen zur Freiheitsstrafe. Strafaussetzung zur Bewährung und Bewährungshilfe im internationalen Verleich. Freiburg 1983.
- Egg, R. (Hrsg.):** Drogentherapie und Strafe. Wiesbaden 1988.
- Eisenberg, U.:** Kriminologie. Köln et al. 1985.
- Eser, A., Cornils, K. (Eds.):** Neuere Tendenzen der Kriminalpolitik. Beiträge zu einem deutsch-skandinavischen Strafrechtsskolloquium. Freiburg 1987.
- Farrington, D.P., Ohlin, L.E., Wilson, J.Q.:** Understanding and controlling crime. Toward a new research strategy. New York et al. 1986.
- Focken, A., Gley, Ch.:** Junge Ausländer im Strafvollzug. Eine jugendpsychiatrisch-psychologische Untersuchung forensischer Aspekte. München 1987.

- Forschungsgruppe Kriminologie** (Ed.): Empirische Kriminologie. Freiburg 1980.
- Frehsee, D.:** Schadenswiedergutmachung als Instrument strafrechtlicher Sozialkontrolle. Berlin 1987.
- Fujimoto, T.:** Problems of juveniles in schools of Japan. *Comparative Law Review* 16 (1983), pp. 29-44.
- Garofalo, R.:** Criminologia. Rom et al. 1885.
- Göppinger, H.:** Kriminologie. München 1980.
- Haisch, V., Wetzel, H.:** Training von Verhaltensdefiziten oder ganzheitliche psychologisch-pädagogische Therapie? Ein integrierter Ansatz, Jugendliche zu beraten und therapeutisch zu begleiten. In: Kury, H., Lerchenmüller, H. (Eds.): Schule, psychische Probleme und sozialabweichendes Verhalten - Situationsbeschreibung und Möglichkeiten der Prävention. Köln et al. 1983, pp. 495-525.
- Haisch, V., Wetzel, H., Charlton, M.:** Jugendliche verstehen und begleiten: Ein neuer Ansatz psychologischer Gruppenarbeit. Freiburg 1983.
- Hasenpusch, B.:** Kriminalprävention in den USA, Kanada, Frankreich, Belgien und der Schweiz. In: Schwind, H.-D., Berckhauer, F., Steinhilper, G. (Eds.): Präventive Kriminalpolitik. Heidelberg 1980, pp. 459-472.
- Hasenpusch, B.:** Der interministerielle Arbeitskreis "Präventive Kriminalpolitik". In: Schwind, H.-D., Steinhilper, G. (Eds.): Modelle zur Kriminalitätsvorbeugung und Resozialisierung. Heidelberg 1982, pp. 35-44.
- Heinz, W.:** Entwicklung, Stand und Struktur der Strafzumessungspraxis. Eine Übersicht über die nach allgemeinem Strafrecht verhängten Hauptstrafen von 1882-1979. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 64 (1981), 148-173.
- Heinz, W.:** Ambulante Maßnahmen - Kriminologische Überlegungen und Ausblick. In: Kury, H. (Ed.): Ambulante Maßnahmen zwischen Hilfe und Kontrolle. Köln et al. 1984, pp. 439-594.
- Heinz, W.:** Was läßt die vereinheitlichte Juristenausbildung von der Kriminologie übrig? In: Hirsch, H.-J., Kaiser, G., Margquardt, H. (Eds): Gedächtnisschrift für H. Kaufmann. Berlin, New York 1986a, pp. 329-354.
- Heinz, W.:** Strafrechtliche Rechtstatsachenforschung und empirische Kriminologie. In: Heinz, W. (Ed.): Rechtstatsachenforschung heute. Konstanz 1986b, pp. 39-82.

- Heinz, W.:** Neue ambulante Maßnahmen nach dem Jugendgerichtsgesetz - Empirische Bestandsaufnahme und kriminalpolitische Perspektiven. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform 70 (1987), pp. 129-153.
- Heinz, W.:** Ursachen der Gefängnisüberfüllung - oder: Ist die Reform des Sanktionenrechts gescheitert? In: Jung, H. (Ed.): Fälle zum Wahlfach Kriminologie, Jugendstrafrecht, Strafvollzug. München 1988, pp. 42-84.
- Heinz, W., Hügel, Ch.:** Erzieherische Maßnahmen im deutschen Jugendstrafrecht. Bonn-Bad Godesberg 1986.
- Heller, K.A.:** Bedeutung der Lehrerausbildung für eine Verbesserung der Schulsituation. In: Kury, H., Lerchenmüller, H. (Eds.): Schule, psychische Probleme und sozialabweichendes Verhalten - Sanktionsbeschreibung und Möglichkeiten der Prävention. Köln et al. 1983, pp. 422-449.
- Hering, H.:** Der Weg der Kriminologie zur selbständigen Wissenschaft. Hamburg 1966.
- Hesener, B.:** Die Arbeitsbeziehung Bewährungshelfer - Proband - Eine Evaluationsstudie. Köln et al. 1986.
- Hirschi, T.:** Crime and the family. In: Wilson, J.Q. (Ed.): Crime and public policy. San Francisco 1983, pp. 53-69.
- Hobe, K.:** Kriminologische Forschung im Bundesministerium der Justiz. In: Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): Kriminologische Forschung in den 80er Jahren. Freiburg 1988, pp. 215-221.
- Hofmann, A.:** Die Schadenswiedergutmachung im Strafrecht. Jur. Diss. Mannheim 1973.
- Hurrelmann, K., Kaufmann, F.-X., Lösel, F. (Eds.):** Social intervention: Potential and constraints. Berlin, New York 1987.
- Informationszentrum Sozialwissenschaften. Kriminologische Zentralstelle (Hrsg.):** Kriminologische Forschung. Eine Dokumentation 1980-1986. Bonn, Wiesbaden 1988.
- Janssen, H., Kerner, H.-J. (Eds.):** Verbrechensopfer, Sozialarbeit und Justiz. Bad Godesberg 1985a.
- Janssen, H., Kerner, H.-J.:** Einführung in die Thematik. In: Janssen, H., Kerner, H.-J. (Eds.): Verbrechensopfer, Sozialarbeit und Justiz. Bad Godesberg 1985b, pp. XI-XIX.
- Jehle, J.-M.:** Die Kriminologische Zentralstelle - eine neue Institution zwischen Wissenschaft und Praxis. In: Jehle, J.-M., Egg, R. (Eds.): Anwendungsbezogene Kriminologie zwischen Grundlagenforschung und Praxis. Wiesbaden 1986, pp. 25-38.
- Jehle, J.-M. (Ed.):** Datenzugang und Datenschutz in der kriminologischen Forschung. Wiesbaden 1987.

- Jehle, J.-M.:** Die Kriminologische Zentralstelle - Programm, Organisation, Projekte. In: Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): Kriminologische Forschung in den 80er Jahren. Freiburg 1988, pp. 199-214.
- Jescheck, H.-H., Kaiser, G. (Eds.):** Erstes deutsch-polnisches Kolloquium über Strafrecht und Kriminologie. Baden-Baden 1983.
- Jordan, E.:** Praxisorientierte Forschung in der Jugendhilfe - dargestellt am Beispiel des Projektes "Jugendliche Treiber und sozialpädagogische Krisenintervention". In: Blumenberg, F.-J. (Ed.): Praxisorientierte Forschung in Jugendhilfe und Jugendkriminalrechtspflege. Freiburg 1983, pp. 128-141.
- Jung, H.:** Viktimologie. In: Kaiser, G., Kerner, H.-J., Sack, F., Schellhoss, H. (Eds.): Kleines Kriminologisches Wörterbuch. Heidelberg 1985, pp. 518-525.
- Jung, H.:** Das Opferschutzgesetz. Juristische Schulung 27 (1987), pp. 157-160.
- Kaiser, G.:** Probleme, Aufgaben und Strategie kriminologischer Forschung heute. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 83 (1971a), pp. 881-910.
- Kaiser, G.:** Kriminologische Forschung in Deutschland und die empirischen Untersuchungen am Max-Planck-Institut. ZStW 83 (1971b), pp. 1093-1130.
- Kaiser, G.:** Strategien und Prozesse strafrechtlicher Sozialkontrolle. Frankfurt/M. 1972.
- Kaiser, G.:** Stand und Entwicklung der kriminologischen Forschung in Deutschland. Berlin, New York 1975.
- Kaiser, G.:** Antrag auf Einrichtung eines DFG-Schwerpunktes "Empirische Sanktionsforschung - Verfahren, Vollzug, Wirkungen und Alternativen". Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform 60 (1977), pp. 41-50.
- Kaiser, G.:** Viktimologie an der Schwelle der 80er Jahre - Ein kritisches Resümee. In: Kirchhoff, G.F., Sessar, K. (Eds.): Das Verbrechensopfer. Bochum 1979, pp. 481-493.
- Kaiser, G.:** Vorwort. In: Forschungsgruppe Kriminologie (Hrsg.): Empirische Kriminologie. Ein Jahrzehnt kriminologischer Forschung am Max-Planck-Institut Freiburg i.Br. - Bestandsaufnahme und Ausblick - Freiburg 1980a.
- Kaiser, G.:** Bestandsaufnahme, Forschungsplanung und Ausblick auf die achtziger Jahre. In: Forschungsgruppe Kriminologie (Ed.): Empirische Kriminologie. Freiburg 1980b, pp. 503-510.

- Kaiser, G.:** Strategie, Aufgabe und Tätigkeit der kriminologischen Forschungsgruppe in den siebziger Jahren. In: Forschungsgruppe Kriminologie (Ed.): Empirische Kriminologie. Freiburg 1980c, pp. 2-11.
- Kaiser, G.:** Möglichkeiten der Entkriminalisierung nach dem Jugendgerichtsgesetz im Vergleich zum Ausland. In: Kury, H., Lerchenmüller, H. (Eds.): Diversion - Alternativen zu klassischen Sanktionsformen. Bochum 1981a, pp. 103-126.
- Kaiser, G.:** Neuere Entwicklungstendenzen in der Kriminologie. Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht 98 (1981b), pp. 264-292.
- Kaiser, G.:** Kriminologische Forschung - ein Ausblick. In: Kury, H. (Ed.): Perspektiven und Probleme kriminologischer Forschung. Köln et al. 1981c, pp. 635-661.
- Kaiser, G.:** Vorwort. In: Dünkel, F., Spieß, G. (Eds.): Alternativen zur Freiheitsstrafe. Freiburg 1983a, p. V.
- Kaiser, G.:** "Biokriminologie", "Staatskriminologie" und die Grenzen kriminologischer Forschungsfreiheit. In: Kerner, H.-J., Göppinger, H., Streng, F. (Eds.): Kriminologie -Psychiatrie - Strafrecht. Heidelberg 1983b, pp. 47-68.
- Kaiser, G.:** Kriminologie. Eine Einführung in die Grundlagen. Heidelberg 1985a, 7th ed.
- Kaiser, G.:** Diversion. In: Kaiser, G. Kerner, H.-J., Sack, F., Schellhoss, H. (Eds.): Kleines Kriminologisches Wörterbuch. Heidelberg 1985b, pp. 72-76.
- Kaiser, G.:** Die Rolle des Opfers als Initiator der Verbrechenskontrolle. In: Janssen, H., Kerner, H.-J. (Eds.): Verbrechensopfer, Sozialarbeit und Justiz. Bad Godesberg 1985c, pp. 25-43.
- Kaiser, G.:** Kriminologie im Verbund gesamter Strafrechtswissenschaft am Beispiel kriminologischer Forschung am Max-Planck-Institut in Freiburg. In: FS für Jescheck. Berlin 1985d, pp. 1035-1059.
- Kaiser, G.:** Anwendungsorientierte Kriminologie - Möglichkeiten und Grenzen. In: Jehle, J.-M., Egg, R. (Hrsg.): Anwendungsbezogene Kriminologie zwischen Grundlagenforschung und Praxis. Wiesbaden 1986, pp. 39-70.
- Kaiser, G.:** Kriminologie. Ein Lehrbuch. Heidelberg 1988a.
- Kaiser, G.:** Kriminologie in der Bundesrepublik Deutschland in den 80er Jahren. In: Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): Kriminologische Forschung in den 80er Jahren. Freiburg 1988b, pp. 3-17.

- Kaiser, G.:** Kriminologische Forschung am Max-Planck-Institut. In: Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): Kriminologische Forschung in den 80er Jahren. Freiburg 1988c, pp. 165-174.
- Kaiser, G., Geissler, I. (Eds.):** Crime and criminal justice. Criminological research in the 2nd Decade at the Max Planck Institute in Freiburg. Freiburg 1988.
- Kaiser, G., Würtenberger, Th. (Eds.):** Criminological research trends in Western Germany. German Reports to the 6th International Congress on Criminology in Madrid 1970. Berlin, Heidelberg 1972.
- Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.):** Kriminologische Forschung in den 80er Jahren. Berichte aus der Bundesrepublik Deutschland, der Deutschen Demokratischen Republik, Österreich und der Schweiz. Freiburg 1988a.
- Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.):** Kriminologische Forschung in den 80er Jahren. Projektberichte aus der Bundesrepublik Deutschland. Freiburg 1988b, 2 Bde.
- Kaiser, G., Kerner, H.-J., Sack, F., Schellhoss, H. (Eds.):** Kleines Kriminologisches Wörterbuch. Heidelberg 1985.
- Kaiser, G., Heinz, W., Albrecht, H.-J., Ortman, R., Spieß, G.:** Kohortenuntersuchungen - Anlage und methodische Probleme von kriminologischen Forschungen zur Kriminalitätsentwicklung und -entstehung. In: Kury, H. (Ed.): Entwicklungstendenzen kriminologischer Forschung: Interdisziplinäre Wissenschaft zwischen Politik und Praxis. Köln et al. 1986, pp. 163-186.
- Kaufmann, H.:** Kriminologie III: Strafvollzug und Sozialtherapie. Stuttgart 1977.
- Kerner, H.-J.:** Diversion - eine wirkliche Alternative? In: Kury, H., Lerchenmüller, H. (Eds.): Diversion - Alternativen zu klassischen Sanktionsformen. Bochum 1981, vol. 2, pp. 688-728.
- Kerner, H.-J. (Ed.):** Diversion statt Strafe? Probleme und Gefahren einer neuen Strategie strafrechtlicher Sozialkontrolle. Heidelberg 1983.
- Kerner, H.-J.:** Jugendgerichtsverfahren und Kriminalprävention. In: Deutsche Vereinigung für Jugendgerichte und Jugendgerichtshilfen e.V. (Ed.): Jugendgerichtsverfahren und Kriminalprävention. München 1984, pp. 14-45.
- Kerner, H.-J.:** Die Wiedereinsetzung des Opfers als Subjekt des (Straf-) Rechts. In: Jansen, H., Kerner, H.-J. (Eds.): Verbrechensopfer, Sozialarbeit und Justiz. Bad Godesberg 1985, pp. 495-521.

- Kerner, H.-J.:** Kriminologische Forschung an den Universitäten. In Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): Kriminologische Forschung in den 80er Jahren. Freiburg 1988, pp. 113-137.
- Kerner, H.-J., Kury, H., Sessar, K. (Eds.):** Deutsche Forschungen zur Kriminalitätsentstehung und Kriminalitätskontrolle. Köln et al. 1983, 3 vols.
- Kiefl, W., Lamnek, S.:** Soziologie des Opfers. Theorie, Methoden und Empirie der Viktimologie. München 1986.
- Kirchhoff, G.F.:** Diversion im Jugendstrafrecht. Das STOP-Programm der INTEG nach zwei Jahren. In: Kury, H. (Ed.): Kriminologische Forschung in der Diskussion: Berichte, Standpunkte, Analysen. Köln et al. 1985, pp. 341-369.
- Kirchhoff, G.F., Sessar, K. (Eds.):** Das Verbrechensopfer. Bochum 1979.
- Kleiner, O.:** Mehr Rechtstreue durch Rechtskundeunterricht? -Eine kritische Betrachtung. In: Schwind, H.-D., Berckhauer, F., Steinhilper, G. (Eds.): Präventive Kriminalpolitik. Heidelberg 1980, pp. 437-442.
- Klockhaus, R., Habermann-Morbey, B.:** Psychologie des Schulvandalismus. Göttingen et al. 1986.
- Krebs, A.:** Persönliche Erinnerungen aus der Frühzeit der "Gesellschaft für die gesamte Kriminologie". In: Göppinger, H., Walder, H. (Hrsg.): Wirtschaftskriminalität. Beurteilung der Schuldfähigkeit. Kriminologische Gegenwartsfragen 13 (1978), pp. 193-197.
- Kube, E.:** Kriminalistisch-kriminologische Forschung des BKA. Kriminalstatistik 34 (1980), pp. 471-474.
- Kube, E.:** Systematische Kriminalprävention - Mit praktischen Hinweisen. Wiesbaden 1986.
- Kube, E.:** Kriminalistisch-kriminologische Forschung im Bundeskriminalamt. In: Kaiser, G., Kury, A., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): Kriminologische Forschung in den 80er Jahren. Freiburg 1988, pp. 249-262.
- Kube, E., Schuster, L.:** Vandalismus - Erkenntnisstand und Bekämpfungsansätze. Wiesbaden 1985.
- Kürzinger, J.:** Institutionen der Kriminologie. In: Kaiser, G., Sack, F., Schellhoss, H. (Hrsg.): Kleines Kriminologisches Wörterbuch. Freiburg 1974, pp. 128-132.
- Kürzinger, J.:** Kriminologie. Eine Einführung in die Lehre vom Verbrechen. Stuttgart et al. 1982.

- Kürzinger J.:** Deutschsprachige kriminologische Literatur 1980–1987. Eine Auswahlbibliographie. In: Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): *Kriminologische Forschung in den 80er Jahren*. Freiburg 1988, pp. 345-449.
- Kunz, K.-L.:** *Kriminologie zwischen erfahrungswissenschaftlicher Autonomie und kriminalpolitischer Einflußnahme*. In: Kerner, H.-J., Kaiser, G. (Hrsg.): *Kriminalität. Persönlichkeit, Lebensgeschichte und Verhalten*. Berlin u.a. 1990, pp. 89-101.
- Kury, H.:** Die Bedeutung der familialen Sozialisation für die Entstehung krimineller Verhaltensweisen. In: Schwind, H.-D., Berckhauer, F., Steinhilper, G. (Eds.): *Präventive Kriminalpolitik*. Heidelberg 1980, pp. 147-163.
- Kury, H.:** *Diversion - Möglichkeiten und Grenzen am Beispiel amerikanischer Programme*. In: Kury, H., Lerchenmüller, H. (Eds.): *Diversion - Alternativen zu klassischen Sanktionsformen*. Bochum 1981, pp. 165-245.
- Kury, H. (Ed.):** *Ist Straffälligkeit vermeidbar? Möglichkeiten der Kriminalprävention*. Bochum 1982a.
- Kury, H. (Ed.):** *Prävention abweichenden Verhaltens - Maßnahmen der Vorbeugung und Nachbetreuung*. Köln et al. 1982b.
- Kury, H.:** *Schule und Delinquenz*. In: Seitz, W. (Ed.): *Kriminal- und Rechtspsychologie*. München et al. 1983, pp. 187-194.
- Kury, H. (Ed.):** *Ambulante Maßnahmen zwischen Hilfe und Kontrolle*. Köln et al. 1984.
- Kury, H.:** *Kriminologische Forschung in der Diskussion. Berichte, Standpunkte, Analysen*. Köln u.a. 1985.
- Kury, H. (Ed.):** *Entwicklungstendenzen kriminologischer Forschung: Interdisziplinäre Wissenschaft zwischen Politik und Praxis*. Köln et al. 1986a.
- Kury, H. (Hrsg.):** *Prognose und Behandlung bei jungen Rechtsbrechern. Ergebnisse eines Forschungsprojekts*. Freiburg 1986b.
- Kury, H.:** *Die Behandlung Straffälliger. Teilband I: Inhaltliche und methodische Probleme der Behandlungsforschung*. Berlin 1986c.
- Kury, H. (Ed.):** *Ausgewählte Fragen und Probleme forensischer Begutachtung*. Köln et al. 1987a.
- Kury, H.:** *Die Behandlung Straffälliger. Teilband 2: Ergebnisse einer empirischen Untersuchung zum Behandlungserfolg bei jugendlichen und heranwachsenden Untersuchungshäftlingen*. Berlin 1987b.

- Kury, H.:** Delinquenzprävention in der Schule. In: Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): *Kriminologische Forschung in den 80er Jahren*. Freiburg 1988, pp. 757-793.
- Kury, H.:** The situation of criminology in the Federal Republic of Germany. In: *The Institute of Comparative Law in Japan* (ed.): *Conflict and integration: Comparative law in the world today*. Tokyo 1989, pp. 455-492.
- Kury, H., Lerchenmüller, H. (Eds.):** *Diversion - Alternativen zu klassischen Sanktionsformen*. Bochum 1981, 2 vols.
- Kury, H., Lerchenmüller, H. (Eds.):** *Schule, psychische Probleme und sozialabweichendes Verhalten - Situationsbeschreibung und Möglichkeiten der Prävention*. Köln et al. 1983.
- Kury, H., Zimmermann, E. (Eds.):** *Das Kriminologische Forschungsinstitut Niedersachsen (KFN)*. Köln et al. 1983.
- Lamnek, S.:** Kriminalität als Gegenstand wissenschaftlicher Medien. Zwei Fachzeitschriften im Vergleich. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 70 (1987), pp. 224-245.
- Lange, J.:** *Verbrechen als Schicksal. Studien an kriminellen Zwillingen*. Leipzig 1929.
- Lange R.:** Zur neuen Situation der Kriminologie. In: *FS für D. Oehler*. Köln u.a. 1985, pp. 671-691.
- Lefferenz, H.:** 50 Jahre Gesellschaft für die gesamte Kriminologie. In: Göppinger, H., Walder, H. (Hrsg.): *Wirtschaftskriminalität. Beurteilung der Schuldfähigkeit. Kriminologische Gegenwartsfragen* 13 (1978), pp. 1-5.
- Lefferenz, H.:** Rückkehr zur gesamten Strafrechtswissenschaft. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* 93 (1981), pp. 199-221.
- Lerchenmüller, H.:** Evaluation eines sozialen Lernprogramms in der Schule mit delinquenzpräventiver Zielsetzung. Köln et al. 1986.
- Löschper, G., Manke, G., Sack, F. (Eds.):** *Kriminologie als selbständiges, interdisziplinäres Hochschulstudium*. Pfaffenweiler 1986.
- Lösel, F.:** Möglichkeiten und Probleme psychologischer Prävention. In: Kury, H. (Ed.): *Prävention abweichenden Verhaltens - Maßnahmen der Vorbeugung und Nachbetreuung*. Köln et al. 1982, pp. 55-91.
- Lösel, F. (Ed.):** *Kriminalpsychologie. Grundlagen und Anwendungsbereiche*. Weinheim, Basel 1983a.
- Lösel, F.:** Prävention. In: Seitz, W. (Ed.): *Kriminal- und Rechtspsychologie*. München et al. 1983b, pp. 138-145.

- Lösel, F.:** Kriminalprävention aus psychologischer Sicht. In: Brusten, M., Häußling, J.M., Malinowski, P. (Eds.): *Kriminologie im Spannungsfeld von Kriminalpolitik und Kriminalpraxis*. Stuttgart 1986a, pp. 156-172.
- Lösel, F.:** Kriminologische Forschungsperspektiven aus psychologischer Sicht. In: Kury, H. (Ed.): *Entwicklungstendenzen kriminologischer Forschung: Interdisziplinäre Wissenschaft zwischen Politik und Praxis*. Köln et al. 1986b, pp. 65-91.
- Lösel, F., Köferl, P., Weber, F.:** Meta-Evaluation der Sozialtherapie. Qualitative und quantitative Analysen zur Behandlungsforschung in sozialtherapeutischen Anstalten des Justizvollzugs. Stuttgart 1987.
- Lombroso, C.:** Verbrecher in anthropologischer, ärztlicher und juristischer Beziehung. Rom 1876; Hamburg 1887.
- Lüderssen, K.:** *Kriminologie. Einführung in die Probleme*. Baden-Baden 1984.
- Maelicke, B.:** Möglichkeiten und Grenzen offener Sozialarbeit als Alternative zur geschlossenen Unterbringung und zur Vermeidung von Kriminalisierung und Inhaftierung. In: Blumenberg, F.-J. (Ed.): *Praxisorientierte Forschung in Jugendhilfe und Jugendkriminalrechtspflege*. Freiburg 1983, pp. 47-57.
- Malinowski, F.:** Wenn der Lehrer es nicht mehr schafft... Schulsozialarbeit als "Heilmittel" für "gestörte" Schüler? In: Kury, H., Lerchenmüller, H. (Eds.): *Schule, psychische Probleme und sozial abweichendes Verhalten - Situationsbeschreibung und Möglichkeiten der Prävention*. Köln et al. 1983, pp. 365-399.
- Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht:** Tätigkeitsbericht 1989. Freiburg 1990.
- Mergen, A.:** Fünfunddreißig Jahre Kriminologie an der Universität Mainz. Abschiedsvorlesung am 9.2.1984, unveröff. Manusk. Mainz 1984.
- Mezger, E.:** Die Geschichte der Kriminologie und der Kriminalbiologischen Gesellschaft. *Mitteilungen der Kriminalbiologischen Gesellschaft* 6 (1952), pp. 7-15.
- Miyazawa, K.:** Zum gegenwärtigen Stand der viktimologischen Forschung in Japan. *Kriminologische Gegenwartsfragen* 9 (1970).
- Miyazawa, K.:** Society and the victim: Attitudes and policies. In: Drapkin, I., Viano, E. (Eds.): *Victimology: A new focus*. Lexington/Mass. 1974, pp. 5-10.

- Miyazawa, K.:** Victimological studies in Japan. *Keio Law Review* 1975, No. 1, pp. 21-44.
- Miyazawa, K.:** Zur Praxis der jugendrechtlichen Reaktion auf jugendliche Delinquenz in Japan. In: Kury, H., Lerchenmüller, H. (Eds.): *Diversion - Alternativen zu klassischen Sanktionsformen*. Bochum 1981, vol. 2, pp. 538-572.
- Miyazawa, K.:** Problems of juvenile delinquency in school and family. *Keio Law Review* 3 (1983a), pp. 25-36.
- Miyazawa, K.:** Bewährungshilfe in Japan. In: Dünkel, F., Spieß, G. (Eds.): *Alternativen zur Freiheitsstrafe*. Freiburg 1983b, pp. 319-331.
- Miyazawa, K.:** Täter-Opfer-Ausgleich in Japan. In: Deutsche Vereinigung für Jugendgerichte und Jugendgerichtshilfen e.V. (Ed.): *Und wenn es künftig weniger werden*. München 1987, pp. 318-321.
- Miyazawa, K., Ohya, M. (Eds.):** Victimology in comparative perspective. Papers given at the "Fourth International Symposium on Victimology" 1982 in Tokyo-Kyoto. Tokyo 1986.
- Miyazawa, K., Morosawa, H., Abe, T. (Eds.):** *Viktimologie: Eine deutsch- und englischsprachige Bibliographie*. Tokyo 1982.
- Möllhoff, G., Kontner, W., Schmidt, G.:** Das "Opferentschädigungsgesetz" (OEG) und seine Durchführung in Baden-Württemberg 1976-1980. In: Kerner, H.-J., Göppinger, H., Streng, F. (Eds.): *Kriminologie - Psychiatrie - Strafrecht*. Heidelberg 1983, pp. 233-257.
- Monatsschrift für Kriminologie:** Mitteilungen. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 66 (1983), p. 46.
- Müller-Dietz, H.:** Die Bewährungshilfe in der Praxis und kriminologischer Forschung. In: Kury, H. (Ed.): *Prävention abweichenden Verhaltens - Maßnahmen der Vorbeugung und Nachbetreuung*. Köln et al. 1982, pp. 423-472.
- Müller-Dietz, H.:** 20 Jahre Südwestdeutsche kriminologische Kolloquien. In: Albrecht, H.-J., Sieber, U. (Eds.): *Zwanzig Jahre Südwestdeutsche Kriminologische Kolloquien*. Freiburg 1984a, pp. 3-28.
- Müller-Dietz, H.:** 20 Jahre Colloquien der Südwestdeutschen Kriminologischen Institute. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 67 (1984b), pp. 198-211.
- Oberheim, R.:** Gefängnisüberfüllung. Ursachen, Folgen und Lösungsmöglichkeiten in der Bundesrepublik Deutschland mit einem internationalen Vergleich. Frankfurt/M. et al. 1985.
- Ortmann, R.:** Resozialisierung im Strafvollzug. Freiburg 1987.

- Patterson, G.R.:** Children who steal. In: Hirschi, T., Gottfredson, M. (Eds.): *Understanding crime*. Beverly Hills 1980, pp. 73-90.
- Pfeiffer, Ch.:** Institutionen und Entscheidungen. In: Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): *Kriminologische Forschung in den 80er Jahren*. Freiburg 1988, pp. 175-197.
- Pieplow, L.:** Internationales Kolloquium "Empirische Sanktionsforschung - Genese und Wirkung von Sanktionsnormen und Sanktionen". *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 68 (1985), pp. 43-55.
- Pitsela, A.:** Straffälligkeit und Viktimisierung ausländischer Minderheiten in der Bundesrepublik Deutschland - Dargestellt am Beispiel der griechischen Bevölkerungsgruppe. Freiburg 1986.
- Pongratz, L., Schäfer, M., Jürgensen, P., Weisse, D.:** Kinderdelinquenz. Daten, Hintergründe und Entwicklungen. München 1975.
- Retzmann, E.:** Familiäre Interaktion und delinquentes Verhalten bei Kindern - Eine explorative Studie zur Planung und Durchführung eines Elterntrainings. Köln et al. 1986.
- Rolinski, K.:** Wohnhausarchitektur und Kriminalität. Wiesbaden 1980.
- Roth, W.:** Das Projekt einer Kriminologischen Zentralstelle von Bund und Ländern. In: Gesellschaft für die Gesamte Kriminologie (Ed.): *Bericht über die XVII. Tagung der Gesellschaft für die Gesamte Kriminologie vom 5.-7.10.1973 in Bad Nauheim*. Stuttgart 1974, pp. 201-204.
- Sack, F.:** Kriminologie als selbständiges, interdisziplinäres Hochschulstudium. In: Löscher, G., Manke, G., Sack, F. (Eds.): *Kriminologie als selbständiges, interdisziplinäres Hochschulstudium*. Pfaffenweiler 1986, pp. 5-25.
- Savelsberg, J.J.:** Die Zukunft der Kriminologie - Neue Perspektiven der kriminologischen Forschung in der Bundesrepublik Deutschland in den 90er Jahren. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 70 (1987), pp. 89-110.
- Savelsberg, J.J. (Hrsg.):** Zukunftsperspektiven der Kriminologie in der Bundesrepublik Deutschland. Stuttgart 1989.
- Schneider, H.-J.:** Viktimologie. Wissenschaft vom Verbrechenopfer. Tübingen 1975.
- Schneider, H.-J.:** Hauptrichtungen der Kriminologie. In: Schneider, H.-J. (Eds.): *Auswirkungen auf die Kriminologie. Die Psychologie des 20. Jahrhunderts*, vol. XIV, Zürich 1981, pp. 63-95.
- Schneider, H.-J. (Ed.):** Das Verbrechenopfer in der Strafrechtspflege. Berlin et al. 1982.
- Schneider, H.-J.:** *Kriminologie*. Berlin, New York 1987.

- Schneider, P.R.:** Juvenile restitution as a sole sanction or condition of probation: An empirical analysis. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 19 (1982), pp. 47-65.
- Schneider, P.R.:** Schadenswiedergutmachungsprogramme für jugendliche Straftäter in den USA. - Praxis, Probleme und Erfolgsaussichten-. In: Janssen, H., Kerner, H.-J. (Eds.): *Verbrechensopfer, Sozialarbeit und Justiz*. Bad Godesberg 1985, pp. 305-328.
- Schöch, H.:** Neuere Entwicklungen in der Strafverfahrensforschung. *Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht* 98 (1981), pp. 293-316.
- Schöch, H.:** Die Beurteilung von Schweregraden schuld mindernder oder schuldausschließender Persönlichkeitsstörungen aus juristischer Sicht. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 66 (1983), pp. 333-343.
- Schöch, H.:** Möglichkeiten und Grenzen der Behandlung Straffälliger in Freiheit. In: Kury, H. (Ed.): *Ambulante Maßnahmen zwischen Hilfe und Kontrolle*. Köln et al. 1984, pp. 29-54.
- Schöch, H.:** Schule. In: Kaiser, G., Kerner, H.-J., Sack, F., Schellhoss, H. (Eds.): *Kleines Kriminologisches Wörterbuch*. Heidelberg 1985, pp. 383-387.
- Schöch, H.:** Die gesellschaftliche Organisation der deutschsprachigen Kriminologie - Rückblick und Ausblick. In: Hirsch, H.J., Kaiser, G., Marquardt, H. (Eds.): *Gedächtnisschrift für H. Kaufmann*. Berlin, New York 1986, pp. 355-372.
- Schöch, H. (Ed.):** *Wiedergutmachung und Strafrecht*. München 1987.
- Schöch, H.:** Kriminalprognose, Aussetzung des Strafrestes zur Bewährung. In: Jung, H. (Ed.): *Fälle zum Wahlfach Kriminologie, Jugendstrafrecht, Strafvollzug*. München 1988, pp. 129-149.
- Schorr, A. (Ed.):** *Bericht über den 13. Kongreß für Angewandte Psychologie*. Bonn 1986.
- Schüler-Springorum, H.:** Ausländerkriminalität. Ursachen, Umfang und Entwicklung. *Neue Strafrechtszeitung* 3 (1983), pp. 529-536.
- Schüler-Springorum, M.H.:** Zum Verhältnis von Kriminologie und Kriminalpolitik. In: Hauser, R., Rehberg, J., Stratenwerth, G. (Hrsg.): *Gedächtnisschrift für Peter Noll*. Zürich 1984, pp. 141-156.
- Schumann, K.F.:** *Kriminologie als Wissenschaft vom Strafrecht und seinen Alternativen*. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 70 (1987), pp. 81-88.
- Schur, E.M.:** *Radical non-intervention*. Englewood Cliffs 1973.
- Schwind, H.-D.:** *Kriminologie. Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen*. Heidelberg 1986.

- Schwind, H.-D.:** Die Neue Kriminologische Gesellschaft (NKG) und ihre Vorgeschichte. Ein kurzer Überblick 1927-1988. In: Kerner, H.-J., Kaiser, G. (Hrsg.): *Kriminalität. Persönlichkeit, Lebensgeschichte und Verhalten*. Berlin u.a. 1990, pp. 633-654.
- Schwind, H.-D., Berckhauer, F., Steinhilper, G. (Eds.):** *Präventive Kriminalpolitik. Beiträge zur ressortübergreifenden Kriminalprävention aus Forschung, Praxis und Politik*. Heidelberg 1980.
- Schwind, H.-D., Schneider, M., Winter, M.:** *Gewalt in der Bundesrepublik Deutschland. Endgutachten der Unabhängigen Regierungskommission zur Verhinderung und Bekämpfung von Gewalt (Gewaltkommission)*. Bonn 1990.
- Seitz, W. (Ed.):** *Kriminal- und Rechtspsychologie. Ein Handbuch in Schlüsselbegriffen*. München et al. 1983.
- Separovic, Z.-P.:** *Victimology. Studies of victims*. Zagreb 1985.
- Sessar, K.:** *Schadenswiedergutmachung in einer künftigen Kriminalpolitik*. In: Kerner, H.-J., Göppinger, H., Streng, F. (Eds.): *Kriminologie - Psychiatrie - Strafrecht*. Heidelberg 1983, pp. 145-162.
- Sessar, K.:** *Neue Wege der Kriminologie aus dem Strafrecht*. In: Hirsch, H.J., Kaiser, G., Marquardt, H. (Eds.): *Gedächtnisschrift für H. Kaufmann*. Berlin, New York 1986, pp. 373-392.
- Sessar, K., Beurskens, A., Boers, K.:** *Wiedergutmachung als Konfliktregelungsparadigma?* *Kriminologisches Journal* 18 (1986), pp. 86-104.
- Sonderforschungsbereich (SFB) 227 Universität Bielefeld:** *Werkstattbericht aus dem Projektbereich: Präventive Entstigmatisierung und Krisenintervention im Bereich sozialer Kontrolle (Projektbereich C)*. In: Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): *Kriminologische Forschung in den 80er Jahren*. Freiburg 1988, pp. 139-163.
- Steffen, W.:** *Kriminologische Forschung an Bundeskriminalämtern. Die kriminologische Forschungsgruppe der Bayerischen Polizei*. In: Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): *Kriminologische Forschung in der 80er Jahren*. Freiburg 1988, pp. 263-276.
- Steinhilper, G., Berckhauer, F.:** *Kriminologische Forschung als Beitrag zur Kriminalitätsvorbeugung - Referatsgruppe "Planung und Forschung" der Niedersächsischen Ministeriums der Justiz*. In: Schwind, H.-D., Berckhauer, F., Steinhilper, G. (Eds.): *Präventive Kriminalpolitik*. Heidelberg 1980, pp. 127-144.

- Steinhilper, M.:** Das "Präventionsprogramm Polizei/Sozialarbeiter" (PPS) - Modellbeschreibung. Berichte aus der Praxis, Bewertung und Diskussion. In: Schwind, H.-D., Steinhilper, G. (Eds.): Modelle zur Kriminalitätsvorbeugung und Resozialisierung. Heidelberg 1982, pp. 45-112.
- Steinhilper, M., Fischer, H.:** Ambulante sozialpädagogische Betreuung junger Straffälliger - Ein Modellversuch in Uelzen. In: Schwind, H.-D., Steinhilper, G. (Eds.): Modelle zur Kriminalitätsvorbeugung und Resozialisierung. Heidelberg 1982, pp. 113-144.
- Stock, St.:** Opferschutz im Strafverfahren gegen Jugendliche. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform 70 (1987), pp. 352-360.
- Störzer, U.:** Kriminologisch-kriminalistische Ausbildung an der Universität. Eine phänomenologische Bestandsaufnahme. In: Kube, E. (Hrsg.): Wissenschaftliche Kriminalistik. Bd. 2. Wiesbaden 1984, pp. 325-412.
- Stumpfl, F.:** Erbanlage und Verbrechen. Berlin 1935.
- Terdenge, F.:** Ermittlung kriminologischer Literatur: laufende Bibliographien. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform 62 (1979), pp. 33-43.
- Traulsen, M.:** Delinquente Kinder und ihre Legalbewährung. Eine empirische Untersuchung über Kinderdelinquenz, spätere Straffälligkeit, Herkunft, Verhalten und Erziehungsmaßnahmen. Frankfurt, Bern 1976.
- United Nations Social Defence Research Institute (Ed.):** A World Directory of Criminological Institute. Rom 1986.
- Villmow, B.:** Kriminalität der jungen Ausländer: Ausmaß und Struktur des abweichenden Verhaltens und gesellschaftliche Reaktion. In: Kerner, H.-J., Göppinger, H., Streng, F. (Eds.): Kriminologie - Psychiatrie - Strafrecht. Heidelberg 1983a, pp. 323-344.
- Villmow, B.:** Viktimisierung und Delinquenz im Jugendalter. In: Kerner, H.-J., Kury, H., Sessar, K. (Eds.): Deutsche Forschungen zur Kriminalitätsentstehung und Kriminalitätskontrolle. Köln et al. 1983b, vol. 1, pp. 508-531.
- Villmow, B.:** Gastarbeiterkriminalität. In: Kaiser, G., Kerner, H.-J., Sack, F., Schellhoss, H. (Eds.): Kleines Kriminologisches Wörterbuch. Heidelberg 1985a, pp. 127-132.
- Villmow, B.:** Implications of research on victimization for criminal and social policy. In: Council of Europe (Ed.): Research on victimization. Strasbourg 1985b, pp. 107-142.

- Villmow, B., Plemper, G.:** Opfer und Opferentschädigung: Einige statistische Daten und Probleme. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 67 (1984), pp. 73-85.
- Walter, M.:** Über die Entwicklung neuer Formen und Konzepte im Umgang mit Jugendkriminalität in der Bundesrepublik Deutschland. In: Kaiser, G., Kury, H., Albrecht, H.-J. (Hrsg.): *Kriminologische Forschung in den 80er Jahren*. Freiburg 1988, pp. 795-821.
- Wegener, H., Lösel, F., Haisch, J. (Eds.):** Criminal behavior and the justice system: Psychological perspectives. New York et al. 1988.
- Wellendorf, F.:** "Sozial auffälliges Verhalten" als Problem der Institutionsberatung an Schulen. In: Kury, H., Lerchenmüller, H. (Eds.): *Schule, psychische Probleme und sozialabweichendes Verhalten - Situationsbeschreibung und Möglichkeiten der Prävention*. Köln et al. 1983, pp. 400-421.
- Wetzstein, H.:** Das Jugendhilfswerk Freiburg und die Jugendstrafrechtspflege. - Das "Freiburger Modell" - In: Kury, H. (Ed.): *Prognose und Behandlung bei jungen Rechtsbrechern*. Freiburg 1986, pp. 141-169.
- White, S.O., Krislov, S. (Eds.):** Understanding crime: An evaluation of the National Institute of Law Enforcement and Criminal Justice. National Academy of Sciences. Washington D.C. 1977.
- Wissenschaftstrat:** Stellungnahme zum Kriminologischen Forschungsinstitut Niedersachsen. Berlin 1984.
- Wittmann, W.W.:** Evaluationsforschung. Aufgaben, Probleme und Anwendungen. Berlin u.a. 1985.
- Wolff, R., Albrecht, H.-J., Strunk, P.:** Gewalt gegen Kinder. Das Phänomen der Kindesmißhandlung aus sozialpsychologischer, kriminologischer und jugendpsychiatrischer Sicht. Freiburg 1986.
- Würtenberger, Th.:** Entwicklung und Lage der Kriminologie in Deutschland. In: Erdsiek, G. (Hrsg.): *Juristen-Handbuch*. Bd. 5 Köln 1964/65, pp. 147-168.
- Würtenberger, Th.:** Die Kriminalbiologische Gesellschaft in Vergangenheit und Gegenwart. In: Göppinger, H., Lefferenz, H. (Hrsg.): *Kriminologische Gegenwartsfragen* 8 (1968), pp. 1-9.
- Würtenberger, Th.:** Organisation und Institute. In: Sieverts, R., Schneider, H.-J. (Hrsg.): *Handwörterbuch der Kriminologie*. Bd.2. Berlin u.a. 1977, pp. 259-279.
- Zurek, A.:** Strukturelle Gewalt im Schulalltag - Was tun Schüler, Lehrer, Berater? In: Feldmann-Brange, G., Krüger, K.-J. (Eds.): *Gewalt und Erziehung*. Bonn 1986, pp. 106-119.